

OPINNÄYTETYÖ

Tunne- ja vuorovaikutustaidot perheleireillä

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen Toimiva perhe –
Toimivampi arki! - hankkeessa

Emma Lasonen

Yhteisöpedagogi

(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

(2/2023)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi, humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

---

Tekijä: Emma Lasonen

Opinnäytetyön nimi: Tunne- ja vuorovaikutustaidot perheleireillä. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeessa.

Sivumäärä: 44 ja 23 liitesivua

Työn ohjaaja: Juha Nikkilä

Työn tilaaja: Lasten Kesä ry

Tämä opinnäytetyö on laadullinen arviointitutkimus, jonka tutkimuskohteena on Lasten Kesä ry:n syksyllä 2022 alkaneen Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeen ensimmäinen järjestetty kurssi. Hankkeen tavoitteena on lisätä perheiden hyvinvointia ja kehittää vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Hankkeessa yksi kurssi koostuu kahdesta leiriviikonlopusta, joihin koko perhe osallistuu. Leirien aikana vanhemmat käyvät tunne- ja vuorovaikutustaitoja kehittävän psykologi Thomas Gordonin filosofiaan perustuvan Toimiva perhe - kurssin ja lapsille järjestetään omaa ohjelmaa leiriohjaajien johdolla.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten hankkeen tavoitteet onnistuttiin saavuttamaan ensimmäisen kurssin aikana sekä selvittää, mitä hyötyjä hankkeen toiminnasta on toimintaan osallistuvilla. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös tuottaa ensimmäisen kurssin perusteella kehitysehdotuksia hankkeen toiminnalle jatkossa. Tutkimuksen aineistoa varten keräsin hankkeen ensimmäisen kurssin jälkeen palautetta kurssille osallistuneilta vanhemmilta ja lapsilta sekä leireillä työskennelleiltä leiriohjaajilta. Palautekyselyihin vastasi 9 vanhempaa, 12 lasta ja 2 leiriohjaajaa.

Kyselyn vastauksista voidaan päätellä, että suurin osa vanhemmista koki leirien kehittäneen heidän tunne- ja vuorovaikutustaitojaan sekä lisänneen heidän hyvinvointiaan. Vastaajat kokivat saaneensa kurssilta uusia taitoja ja työkaluja sekä myös vertaistukea. Myös lasten vastauksista voidaan tulkita lasten viihtyneen leireillä ja lasten saaneen leireiltä myös uusia ystäviä.

Tutkimustulokset antavat positiivisen kuvan toiminnan vaikutuksista osallistujille ja osoittavat hankkeen saavuttaneen tavoitteensa onnistuneesti. Tuloksista voidaan päätellä hankkeen leirien lisänneen osallistuneiden perheiden hyvinvointia sekä kehittäneen vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Työn tutkimustuloksien sekä kehitysehdotuksien avulla tilaaja voi kehittää hankkeen toimintaa jatkossa. Yleisellä tasolla tutkimus antaa tietoa hankkeen toiminnasta ja sen vaikutuksista sekä korostaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen tärkeyttä.

Asiasanat: tunnetaidot, vuorovaikutustaidot, perheleirit, Toimiva perhe – kurssi

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and youth work, Bachelor of Humanities

---

Author: Emma Lasonen

Title: Social and emotional skills on family camps. Developing social and emotional skills with the project Toimiva perhe – toimivampi arki!

Number of Pages: 44 and 23 attachment pages

Supervisor: Juha Nikkilä

Commissioned by: Lasten Kesä ry

This thesis is a qualitative evaluation study. The thesis was commissioned by Lasten Kesä ry and the aim of this study is to evaluate their new project Toimiva perhe - toimivampi arki! which started in the fall of 2022. In this thesis, the subject of the evaluation is the first course of the project and the two camps it consists of. The purpose of the Toimiva perhe - toimivampi arki! project is to increase the welfare of families and to improve the social and emotional skills of the participating parents. One course consists of two separate camp weekends where the entire family attends to. During the camps, the parents follow through a Parent Effectiveness Training course based on the Gordon model by Thomas Gordon.

The purpose of this thesis was to collect information on how the objectives of the project were achieved during the first course. The purpose of this thesis was also to produce proposals on how to improve the project in the future on the grounds of the first course. A survey was held to collect data from the participants of the first course. Nine parents, twelve children and two camp counsellors answered the survey.

The majority of the participating parents found that their emotional and social skills had been improved during the course and that the camps had increased their well-being. The participants also found that they had obtained new skills and tools for conflict resolution as well as found peer support. The majority of the participating children had enjoyed their time on the camps, and they had obtained new friends.

The findings indicate that the project managed to achieve the objectives it was meant to. The results showed that the camps increased the well-being of the participating families and improved the social and emotional skills of the participating parents. The commissioner of the thesis may use these results and the proposals for improvement to develop the project in the future. In general, this research provides information on the project and shines a light on the importance of social and emotional skills.

Keywords: emotional skills, social interaction skills, social skills, family camps, Parent Effectiveness Training

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAVOITTEET.....	7
	2.1 Lasten Kesä ry	7
	2.2 Toimiva perhe – toimivampi arki! -hanke	7
	2.3 Opinnäytetyön tavoitteet.....	8
3	TUNNE- JA VUOROVAIKUTUSTAITOJEN KEHITTÄMINEN	10
	3.1 Tunnetaidot	10
	3.2 Vuorovaikutustaidot.....	13
	3.3 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen Thomas Gordonin mallin mukaisesti 14	
	3.4 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen merkitys perheessä.....	17
4	TUTKIMUKSEN LUONNE JA MENETELMÄT	19
	4.1 Laadullinen tutkimus	19
	4.2 Arviointitutkimus.....	19
	4.3 Kysely tutkimusmenetelmänä.....	20
5	OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TOTEUTUS.....	23
	5.1 Kurssiviikonloput.....	23
	5.2 Viikonloppujen välillä	24
	5.3 Palautteenkeruu.....	25
6	KYSELYN TULOKSET JA ANALYYSI.....	27
	6.1 Vanhempien palautteet	27

6.2 Lasten palautteet	30
6.3 Ohjaajien palautteet	31
6.4 Yhteenveto	32
7 KEHITYSEHDOTUKSET	34
7.1 Miten kehittää hankkeen toimintaa kyselyn vastauksien perusteella	34
7.1.1 Erilainen ryhmäjako	34
7.1.2 Aikataulu ja etenemisnopeus	36
7.2 Muut kehitysehdotukset	37
7.2.1 Esitysmateriaali digitaaliseen muotoon	38
7.2.2 Väliohjelman kehittäminen	39
8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI	40
8.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	40
8.2 Tilaaajan arvio	42
8.3 Oma arvio	43
8.4 Pohdinta	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Lasten Kesä ry on aloittanut vuoden 2022 syksyllä Toimiva perhe - toimivampi arki! - hankkeen, jonka toimintamuotona ovat lapsiperheille suunnatut perheleirit. Leireillä aikuisten ohjelma keskittyy Toimiva perhe -vuorovaikutuskurssiin ja lapsille järjestetään samaan aikaan omaa ohjelmaa. Hankkeen tavoitteena on parantaa vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä heidän itsetuntemustaan millä on positiivisia vaikutuksia vanhemman lisäksi koko perheeseen ja sitä ympäröivään yhteisöön. (Lasten Kesä ry 2022b.) Opinnäytetyöni aihe on saatu opinnäytetyön tilaajalta, eli Lasten Kesä ry:ltä, ja työni tarkoituksena on arvioida, miten hankkeen tavoitteet onnistuttiin saavuttamaan hankkeen ensimmäisen kurssin leireillä sekä auttaa kehittämään hankkeen toimintaa ensimmäiseltä kurssilta kerättyyn palautteeseen perustuen. Näiden palautteiden avulla saatua tietoa voidaan hyödyntää Lasten Kesällä leiritoiminnan sekä Toimiva perhe -kurssin leiriviikonloppujen kehittämiseen tulevaisuudessa.

Toimiva Perhe – kurssit perustuvat Thomas Gordonin filosofiaan, mistä johtuen etenkin opinnäytetyöni teoriaosuudessa myös lähteeni painottuvat vahvasti Toimiva Perhe – vuorovaikutusmallin ympärille. Opinnäytetyö on laadullinen arviointitutkimus ja työssä tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyitä, joihin leirin osallistujat sekä leiriohjaajat vastasivat kurssin päätteeksi. Opinnäytetyöni aineisto koostuu näistä kyselyistä saaduista vastauksista, joita myös analysoin osana työtäni. Opinnäytetyössäni hankkeen kehitysehdotukset kumpuavat suurimmalta osin keräämästäni aineistosta, jonka takia esittelen kehitysehdotuksiani heti aineiston analyysin jälkeen. Osa kehitysehdotuksista perustuu omiin havaintoihini ensimmäisen kurssikokonaisuuden leireiltä, joihin osallistuin myös itse. Tein opinnäytetyötä tehdessäni myös kehittävän harjoitteluni Lasten Kesälle ja osa työtehtävistäni harjoittelun aikana liittyi hankkeeseen; olin muun muassa mukana leiriohjelman suunnittelussa ja toteuttamisessa. Opinnäytetyöni lopussa arvioin työni luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopussa pohdin ja arvioin myös opinnäytetyötäni kokonaisuutena.

2 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAVOITTEET

2.1 Lasten Kesä ry

Lasten Kesä ry on vuonna 1952 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka järjestää lasten lomatoimintaa, eli leirejä, lähes kaikkina koulujen loma-aikoina (Lasten Kesä ry 2022a). Järjestö tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä järjestämällä leiritoimintaa lapsille ja nuorille (Kyrö 2017, 2). Järjestö on voittoa tavoittelematon ja Sosiaali- ja terveysministeriön avustuskas STEA tukee järjestön toimintaa veikkausvoittovaroilla. Leirimaksuihin myönnetään tukea taloudellisin, terveydellisin ja sosiaalisin perustein. (Lasten Kesä ry 2022c.) Muita tuen myöntämiseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös lapsen tai perheen kanssa työskentelevän ammattilaisen suositus tai akuutti lastensuojelullinen tarve. Tuettujen leirimaksujen avulla yrittetään mahdollistaa leireille pääsy mahdollisimman monelle lapselle. (Kyrö 2017, 4–5.)

Lasten Kesällä on oma leirikeskus Hauholla Hämeenlinnassa, jossa kaikki järjestön yöleirit järjestetään. Lasten Kesä on yöleirien lisäksi järjestänyt myös päiväleirejä kesäisin pääkaupunkiseudulla. (Lasten Kesä ry 2022a.) Leireillä käy vuosittain noin 1000 lasta, ja toiminta tukee koko perhettä mahdollistaen leirien aikana huoltajille omaa aikaa keskittyä esimerkiksi työnteeseen. Leirit mahdollistavat lapsille uusia elämyksiä ja kokemuksia, uusia ystävyysuhteita ja ne tukevat myös lapsen itsenäistymistä. (Kyrö 2017, 2, 7–9.) Leirien lisäksi Lasten Kesä ry järjestää myös leirikouluja, erilaisia yhteistyöleirejä muiden järjestöjen kanssa sekä nyt Toimiva perhe – toimivampi arki! – hankkeeseen kuuluvia perheleirejä (Lasten Kesä ry 2022a). Ensimmäinen hankkeen kurssi järjestettiin vuoden 2022 syksyllä ja hankkeen viimeinen, seitsemäs kurssi järjestetään vuonna 2024 (Lasten Kesä ry 2022b).

2.2 Toimiva perhe – toimivampi arki! -hanke

Lasten Kesän Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeessa järjestetään perheleirejä, joiden aikana perheen vanhemmat suorittavat Toimiva perhe – kurssin. Toimiva perhe - kurssi pohjautuu psykologi Thomas Gordonin filosofiaan. Kurssi on tarkoitettu kasvattajille, vanhemmille

ja parisuhteessa eläville henkilöille ja kurssi koostuu noin 24 oppitunnista. Kurssilla käsitellään omia tunteita ja arvoja, harjoitellaan minäviestien lähettämistä, aktiivista kuuntelemista ja kuuntelemalla auttamista, käsitellään perheen ihmissuhteita, itsensä arvostamista ja tulevaisuuden suunnittelua sekä ristiriitojen ratkaisemista molempia kunnioittavalla tavalla. (Gordonin toimivat ihmissuhteet ry 2022.) Lasten Kesän Toimiva perhe – toimivampi arki! -hankkeen kursseilla nämä 24 oppituntia on jaettu kahdelle erilliselle leiriviikonlopulle. Kursseilla opetusmenetelminä käytetään lyhyitä teoriaosioita, pari- ja ryhmätyöskentelyä, työkirjatehtäviä, pohdintaa sekä harjoituksia. Oppimisen vahvistamiseksi onkin tärkeää kokeilla ja harjoitella taitoja myös käytännössä. (Gordonin toimivat ihmissuhteet ry 2022.)

Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeessa kurssi käydään osallistumalla koko perheen viikonloppuleireille Lasten Kesän omistamassa Hauhon Lomakeskuksessa. Leireillä vanhemmat käyvät koulutetun ohjaajan johdolla Toimiva perhe - tunne- ja vuorovaikutuskurssin. Vanhempien viettäessä aikaa keskenään heille suunnatussa ohjelmassa, lapsille järjestetään omaa ohjelmaa koulutettujen leiriohjaajien toimesta. Lisäksi leiriviikonloppu sisältää koko perheen yhteistä ohjelmaa sekä vapaa-aikaa. Hankkeessa yksi Toimiva perhe -kurssi koostuu kahdesta leiriviikonlopusta, osallistujille lähetettävistä verkkomateriaaleista sekä mahdollisista yhteisistä etätapaamisista viikonloppujen välillä. Leiripaikat jaetaan hakuajankana hakemuksissa mainittujen terveydellisten, sosiaalisten ja/tai taloudellisten perustelujen sekä Toimiva perhe -kursseille osallistumiseen osoitetun motivaation perusteella. Tämä menettely perustuu siihen, että hanke ja sen leirit ovat Sosiaali- ja terveysministeriön avustuskeskus STEA:n rahoittamia. (Lasten Kesä ry 2022b.)

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Toimiva perhe – kurssien ja Lasten Kesä ry:n Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeen tavoite on kehittää kurssille osallistuvien vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja siten lisätä myönteisiä vaikutuksia muun muassa koko perheen kommunikaatioon, käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin. Hankkeen leirien tavoite on myös lisätä koko perheen hyvinvointia ja tarjota vertaistukea, yhteisöllisyyttä sekä virkistystä luonnon äärellä. (Lasten Kesä ry 2022b.) Leirien myönteiset vaikutukset leiriläisiin ja heidän perheisiinsä myös kantavat pitkälle eteenpäin saavutettujen oivallusten, uusien ihmissuhteiden, opittujen taitojen, virkistävien kokemusten sekä hyvinvoinnin lisääntymisen myötä (Kyrö 2017, 8–9).

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia, miten hankkeen tavoitteet onnistuttiin saavuttamaan ensimmäisen kurssikokonaisuuden aikana. Tavoitteenani on myös selvittää, kokivatko kurssin osallistujat heidän tunne- ja vuorovaikutustaitojensa kehittyneen kurssin aikana sekä kokivatko he kurssin heille hyödylliseksi. Tarkoitukseni on selvittää tätä palautekyselyn avulla, jonka teimme yhdessä Lasten Kesä ry:n hankekoordinaattorin kanssa. Kyselyssä kurssilaisilta kysytään, kokivatko he hyötynensä leireistä tai kokivatko he heidän tunne- ja vuorovaikutustaitojensa kehittyneen kurssilla.

Opinnäytetyöni tavoitteena on hankkeen tavoitteiden tutkimisen lisäksi myös tutkia sitä, miten hankkeen toimintaa voitaisiin kehittää jatkossa. Palautteiden, sekä tietysti omien havaintojeni, mukaan ideoin konkreettisia kehitysehdotuksia hankkeen toiminnalle, jotka jäävät Lasten Kesä ry:n hyödynnettäväksi heidän tulevien Toimiva perhe- kurssien sekä muun toiminnan kehittämistä varten. Toimiva perhe – toimivampi arki! – hanke on STEA:n rahoittama hanke ja myös rahoittajalle tehtävän raportoinnin takia hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen seuraaminen ja arviointi on tärkeää. Opinnäytetyöni tavoitteet kumpuavat siis vahvasti omien mielenkiinnon kohteideni lisäksi myös työelämälähtöisistä tarpeista. Opinnäytetyöni nivoutuu myös luontevasti yhteisöpedagogin toimialaan, sillä yhteisöpedagogin koulutus valmistaa ammattilaisia järjestötyön kentälle sekä kehittämistehtäviin (Humak 2023b).

3 TUNNE- JA VUOROVAIKUTUSTAITOJEN KEHITTÄMINEN

Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeessa tavoitteena on kehittää Toimiva perhe -kurssin osallistujien ja heidän kauttaan koko perheen tunne- ja vuorovaikutustaitoja Thomas Gordonin Toimiva perhe – vuorovaikutusmetodin mukaisesti (Lasten Kesä ry 2022b). Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetteleminen voi olla aluksi haastavaa, mutta taidoista on paljon hyötyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ihmissuhteissa. Taitoja voidaan hyödyntää niin lähimmissä ihmissuhteissa perheessä, kuin ystävyysuhteissa tai työyhteisöissäkin. (Talvio & Klemola 2017, 159–161.) Hankkeen kurseilla keskitytään kuitenkin nimenomaan perheiden hyvinvointiin ja vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen (Lasten Kesä ry 2022b).

Tunne – ja vuorovaikutustaitojen onnistunut käyttäminen vaatii tietotaidon lisäksi myös muita kunnioittavan ja avoimen asenteen, eikä onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa riitä pelkästään opeteltujen taitojen osaaminen tai hallinta. Vuorovaikutustilanteessa toisen osapuolen aito arvostaminen ja pyrkimys aitouteen, empaattisuuteen ja läpinäkyvyyteen ovat myös keskeisessä osassa edistämässä vuorovaikutustilanteen onnistumista. Myös oma asenne ja avoimuus itseään sekä omia tunteitaan kohtaan ovat vuorovaikutustilanteen onnistumisen kannalta todella tärkeitä. (Talvio & Klemola 2017, 153–155.)

3.1 Tunnetaidot

Tunteet ovat osa kaikkea ihmisten välillä tapahtuvaa kanssakäymistä ja tunteita käytetään myös osana ihmisten välistä viestintää. Tunteet kertovat meille sen mikä meille on tärkeää, tai mistä iloitsemme tai pidämme. Samalla ne myös osoittavat mistä me emme pidä, tai mikä ei ole meille tärkeää. Tunteilla on myös psyykkisiä, sosiaalisia sekä fyysisiä ulottuvuuksia. Psyykkinen ulottuvuus koostuu havainnoista, tulkinnoista sekä tiedonkäsittelystä ja sosiaalinen ulottuvuus taas näkyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Seppänen 2021, 15–17, 24.) Tunteiden avulla voidaan tunnistaa, miltä toisesta tuntuu ja myös samaistua toisten tunnekokemuksiin, mikä on oleellinen osa sosiaalista vuorovaikutusta (Jalovaara 2005, 38). Tunteiden fyysinen ulottuvuus

puolestaan näkyy tunnereaktioina, jotka voivat ilmetä esimerkiksi punastumisena tai sydämen-
sykkeen nopeutumisenä (Seppänen 2021, 15).

Tunteita ilmaistaan sanallisesti tai sanattomasti jatkuvasti. Sanattomasti ihminen ilmaisee tun-
teitaan ja ajatuksiaan kehonkielellään, eli esimerkiksi kasvojen ilmeillä, eleillä tai äänensä-
vyillä. Mikäli sanallinen ja sanaton viestintä ovat keskenään ristiriidassa, vuorovaikutustilan-
teen vastaanottava osapuoli voi jopa kokea viestijän epäturvalliseksi tai epäluotettavaksi. (Sep-
pänen 2021, 50.) Tunteiden ilmaisu sanallisestikin voi olla haastavaa, etenkin jos omassa sana-
varastossa ei juuri ole erilaisia tunnesanoja. Laajasta tunnesanavarastosta on hyötyä ihmissuh-
teiden lisäksi myös esimerkiksi työelämässä ja työyhteisössä. Laaja sanavarasto auttaa kuvai-
lemaan omia tunnetiloja tarkemmin sekä täsmällisemmin epämääräisten ja yleisluontoisten sa-
nojen sijaan. (Rosenberg 2015, 77–80, 85.)

Tunteiden voimakkuuteen sekä niiden ilmaisuun vaikuttavat myös erilaiset ulkopuoliset tekijät
ja omat perustarpeet. Esimerkiksi stressi, nälkä tai väsymys voivat vaikuttaa siihen, että kiel-
teiset tunteet tuntuvat erityisen voimakkailta. Samoin taas samat tunteet voivat tuntua lievem-
miltä, kun keho on kylläinen ja levännyt. (Seppänen 2021, 49.) Omia tunteita ilmaistessa on
myös oleellista erottaa tunteet ajatuksista, sekä erottaa todellisia tunteita kuvaavat sanat niistä
sanoista, jotka kuvaavat sitä mitä ajattelempa itsemme olevan. Esimerkiksi ajatus “Olen huono
matematiikassa” ei kuvaa todellista tunnetta, vaan omia ajatuksia. Sen sijaan vaihtoehtoisesti
“Olen turhautunut siihen, etten osaa ratkaista tehtävää itse” kertoo todellisesta tunteesta. Tun-
teiden ilmaisu voi myös auttaa ratkaisemaan ristiriitatilanteita ja helpottaa yhteyden rakenta-
mista ihmissuhteissa. (Rosenberg 2015, 82–83, 88.) Tunteiden ilmaisu ja sanottaminen on näis-
tänkin syistä erittäin tärkeä taito oppia.

Tunnetaidot koostuvat kyvyistä tunnistaa, ilmaista ja säädellä omia tunteitaan. Tunnetaitojen
opettelu ja käyttäminen edistävät hyvinvointia ja taidot voivat muodostua ihmisille suuriksi
voimavaroiksi. Pohjaa tunnetaidoille luovat lapsuuden kokemukset ja se, kuinka lapsuudessa
tunteita on sanoitettu ja tunnistettu. (Seppänen 2021, 40, 44.) Lapsuuden tunnekokemukset vai-
kuttavat kehittyvien tunnetaitojen lisäksi aivojen tunneratojen muodostumiseen sekä niiden toi-
mintaan ja myös oman persoonallisuuden muovautumiseen. Tunnekokemukset, etenkin voi-
makkaat ja toistuvat sellaiset, jättävät myös jäljen aivojen tunnealueelle. (Jalovaara 2005, 19.)
Vanhemmat voivat auttaa lapsiaan ilmaisemaan ja säätelemään tunteitaan. Vanhempien apu
antaa myös pohjan sille, miten tunteita käsitellään myöhemmin aikuisena (Seppänen 2021, 44).
Tunnetaitoja voidaan oppia vanhemmilta ja myös koulussa. Taitojen opettaminen koulussa on

tutkitusti kehittänyt oppilaiden sosiaalisia taitoja sekä ihmissuhteita (Opetushallitus 2023). Omien tunnetaitojen kehittäminen on tärkeää, vaikka taitoja olisikin opeteltu jo lapsena, ja omia tunnetaitoja voi vahvistaa koko elämän ajan (Seppänen 2021, 44).

Tunnetaitojen perustana on kyky havaita ja tunnistaa omia sekä toisten tunteita. Usein sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yksilöt tulkitsevat tilanteen toisen osapuolen tunteita. Tähän tulkitaan toisten tunteista vaikuttavat kuitenkin taustalla myös omat tiedostamattomat tunteet. Havaitakseen omia tai muiden tunteita täytyy oppia ensin hyväksymään ja sallimaan omia tunteitaan. Tunteita voi oppia havainnoimaan ja tunnistamaan esimerkiksi tutkailemalla oman kehon erilaisia fyysisiä reaktioita ja kokemuksia eri tilanteissa. Tunnetaitojen avulla pystytään tunteiden ja tarpeiden tunnistamisen lisäksi myös hillitsemään omia tunnereaktioita. Tunnetaitoja käyttäen on myös mahdollista ottaa tarvittaessa etäisyyttä omiin tunteisiin sekä säädellä tunteita tilanteen mukaisesti halutulla tavalla. (Seppänen 2021, 44–46.)

Tunteita voidaan säädellä ja siten vaikuttaa tunteiden keston sekä voimakkuuteen. Kaikkien tunteiden kokeminen ja ilmaisu on kuitenkin tärkeää, eikä vaikeita tunteita tulisi yrittää torjua tai sivuuttaa. Tunteita ei myöskään tulisi piilotella tai salailla, ja esimerkiksi tunneristiriitatilanteissa omat ajatukset ja tunteet hyvin todennäköisesti selkeytyvät, kun tilanteesta keskustellaan jonkun toisen kanssa. (Seppänen 2021, 58–60.) Omien aitojen tunteiden tunnistaminen ja tiedostaminen antaa meille myös tärkeää tietoa omasta toiminnastamme ja ympäristöstämme (Talvio & Klemola 2017, 29). Yhteiskunnassamme niin lapsena kuin aikuisena, on tärkeää kyetä tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa. Kyky tulla toimeen muiden kanssa vaatii kykyä mukautua, joka taas edellyttää kykyä ratkaista mahdollisia omia ristiriitoja, sillä sisäisten ristiriitojen luoman paineen alla ihminen ei pysty hallitsemaan tunteitaan eikä tekojaan. (Jalovaara 2005, 30–31.) Esimerkiksi tällaisten ristiriitojen ratkaisemiseksi tunteiden tunnistaminen ja säätely on taitona oleellinen.

Tunteita voidaan myös yrittää hallita erilaisilla hallintakeinoilla. Nämä hallintakeinot ovat tietoisia toimia, jotka tähtäävät mielen tasapainottamiseen. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi liikunta tai ystävän kanssa keskusteleminen. Aina nämä hallintakeinot eivät kuitenkaan riitä tunteiden käsittelyyn ja silloin psyykkisen itsesäätelyn defenssimekanismit aktivoituvat. Nämä mekanismit ovat tiedostamattomia tapoja suojautua. Niitä voivat olla esimerkiksi torjunta, eli asian sivuuttaminen ja työntäminen pois mielestä, tai taantuma, jossa oma käytös taantuu pienen lapsen tasolle, kuten kiukutteluun. Itselleen sopivien hallintakeinojen löytäminen sekä

myös omien defenssimekanismien tiedostaminen ja mahdollinen hyödyntäminen ovat osa tunteitaiteiden hallintaa. (Seppänen 2021, 63–65.)

3.2 Vuorovaikutustaidot

Vuorovaikutus on aina vastavuoroista ja molemmat vuorovaikutustilanteen osapuolet vaikuttavat toisiinsa vuorovaikutustilanteissa. Onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa osapuolet kokevat, että he ymmärtävät toisiaan ja he kokevat olevansa samalla aaltopituudella. Myös sosiaalinen ympäristö vaikuttaa vuorovaikutustilanteeseen ja sen toimivuuteen. Kulttuuriset tekijät, kuten arvot ja erilaiset tavat, aiheuttavat tunteita, joiden avulla säätelemme tapojamme kanssakäymisen aikana. Vuorovaikutustilanteissa toimimisessa voidaan kehittyä palaamalla pohtimaan erilaisia koettuja tilanteita ja oppimalla niistä sekä tietoisesti opiskelemalla vuorovaikutustaitoja- ja menetelmiä. Vuorovaikutustaitoja voidaan käyttää tavallisissa arkisissa tilanteissa ennaltaehkäisemään mahdollisten ongelmien syntymistä, mutta taitojen käyttäminen on etenkin tarkoituksenmukaista vuorovaikutustilanteissa, jotka ovat erityisen haastavia. (Talvio & Klempola 2017, 12–13.)

Vuorovaikutukseen kuuluu oleellisesti viestintä ja se, millä tavoin viestimme muille ja miten tulkitsemme toisten viestejä. Jokaisella yksilöllä on myös oma viestijäkuva, eli mielikuva siitä millainen viestijä itse on. Viestijäkuva rakentuu erilaisista kohtaamisista sekä kokemuksista ja muovautuu sen perusteella, mitä tunteita tilanteet ovat herättäneet ja miten kyseistä yksilöä on tilanteessa arvioitu. (Seppänen 2021, 85.) Vuorovaikutustilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös tilanteen ympäristö ja ympäröivä ryhmä. Ryhmävuorovaikutustilanteessa ryhmän jäsenet tiedostavat yleensä kunkin tilanteen luonteen ja toimivat sen edellytysten mukaan asettuen omiin rooleihinsa. (Mönkkönen 2018, 122.)

Eräs oleellinen taito edellytyksenä onnistuneeseen vuorovaikutustilanteeseen on taito kuunnella. Kuunteleminen sekä kuulluksi tuleminen auttavat korjaamaan väärinkäsityksiä ja ehkäisemään mahdollisia väärinkäsityksiä ja ristiriitoja. Kuulluksi tuleminen tarkoittaa sitä, että puhuja kokee, että hänen sanomansa on otettu vastaan. Kuulluksi tuleminen kokemus muodostuu myös siitä, että puhujaa ymmärretään ja arvostetaan, ja hänen näkökulmansa sekä ajatuksensa otetaan huomioon. Oma kyky kuunnella voivat kuitenkin estää esimerkiksi omassa mielessä

pyörivät ajatukset ja huolet, tai ennakkoluulot puhujaa kohtaan. Vuorovaikutustilanteissa voidaan käyttää myös erilaisia kuuntelutapoja kuten reflektiivistä kuuntelua, jossa kuulija pyrkii reflektoimaan puhujan puhetta toistamalla ja kokoamalla yhteen puhujan sanomisia. Tällä keinolla kuuntelija pyrkii tulkitsemaan puheesta sen, mikä on puhujan sanomisten ydin. (Seppänen 2021, 93–99.)

Tunteiden ilmaisun lisäksi vuorovaikutustilanteissa käytetään paljon sanatonta viestintää. Tästä syystä havainnointi on myös tärkeä osa kuuntelemisen taitoja. On hyvin todennäköistä, että puhuja käyttää puhuessaan puheensa lisäksi myös kehonkieltään ja saattaa esimerkiksi muuttaa puhetyyliään tilanteesta ja seurasta riippuen. Havainnointi on etenkin tärkeää silloin, jos toinen osapuoli viestii enemmän sanattomasti kuin sanallisesti. (Seppänen 2021, 102–103.) Toimivan vuorovaikutuksen kannalta on kuitenkin tärkeää osata erottaa havainnot tulkinnoista. Havainnot ovat vain sellaisia asioita, joita näemme tai kuulemme sellaisenaan, ilman tulkintaa niistä. Viestit saatetaankin herkästi kuulla esimerkiksi kriittisinä, jos havaintojen yhteydessä ilmaistaan myös omia tulkintoja tai mielipiteitä. (Rosenberg 2015, 62, 70.)

On myös olemassa tiettyjä vuorovaikutustapoja, jotka eivät edistä myötätuntoista vuorovaikutusta. Nämä tavat heikentävät mahdollisuuksia onnistuneeseen vuorovaikutustilanteeseen. Yksi esimerkki näistä tavoista on moraalinen arviointi. Moraalinen arviointi on paheksuvaa arviointia sellaista henkilöä kohtaan, joka tekee jotain arvojemme vastaista. Moraalista arviointia ovat esimerkiksi muiden syyttäminen, loukkaaminen, vertaaminen ja leimaaminen. Tällainen tapa ohjaa vuorovaikutusta sekä ajattelua kohti sitä olettamaa, että tässä toisessa henkilössä on jotain vikaa. Tällöin keskitytään analysoimaan ja määrittelemään toisen tekojen vääryyttä eikä esimerkiksi omia tai toisen tarpeita. Muita tällaisia tapoja hyvän vuorovaikutuksen esteenä ovat muun muassa vertailu sekä oman vastuun kieltäminen ja siirtäminen jollekin toiselle taholle. (Rosenberg 2015, 45–52.)

3.3 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen Thomas Gordonin mallin mukaisesti

Tunne – ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen on kiinni itse niitä kehittävistä yksilöistä, mutta taitojen oppiminen tapahtuu usein yhdessä toisten kanssa. Taitoja voidaan myös opetella tietoisesti. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen avulla voidaan edistää yksilön hyvinvointia sekä tukea

hyvinvoivien ihmissuhteiden luomista sekä ylläpitoa. Taitojen avulla voidaan myös rakentaa luottamusta ihmissuhteissa, ennaltaehkäistä mahdollisia ongelmia ja ratkaista ristiriitoja sellaisella tavalla, jossa molemmat osapuolet ovat tyytyväisiä. (Talvio & Klemola 2017, 95–96.) Lasten Kesä ry:n Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeen Toimiva perhe – kursseilla keskitytään kehittämään osallistujien tunne- ja vuorovaikutustaitoja Thomas Gordonin vuorovaikutusmallin mukaisesti. Gordonin vuorovaikutusmallin mukaisiin hyvää vuorovaikutussuhdetta tukeviin työkaluihin kuuluvat esimerkiksi aktiivinen ja passiivinen kuuntelu sekä ongelmatilanteiden käsittely molemmat voittavat – menetelmällä ja arvoriistiriitojen käsittelytaidoilla. Gordonin mallin työkaluja ovat myös minäviestit, jotka liittyvät itsensä ilmaisemiseen. (Talvio & Klemola 2017, 96.)

Minäviestien avulla ilmaistaan omia tunteita, tarpeita ja ajatuksia. Minäviestien vastakohtia ovat sinäviestit, jotka kertovat viestin vastaanottajasta puhujan omien kokemusten sijaan. Minäviestejä on useita erilaisia; ennakoivia, selittäviä, kantaa ottavia sekä ongelmaan tarttuvia. (Talvio & Klemola 2017, 103–106.) Minäviestejä voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun halutaan puuttua toisen käyttäytymiseen. Ongelmaan tarttuvia minäviestejä suositellaan mallin mukaan käytettävän silloin, kun lapsi toimii aikuisesta epätoivotulla tavalla ja käyttäytymiseen halutaan puuttua. (Gordon 2004, 168–172.) Ongelmaan tarttuva minäviesti koostuu kyseisen epätoivotun käyttäytymisen kuvauksesta, sen konkreettisista vaikutuksista viestijään ja niistä viestijän tunteista, jotka käytöksestä heräävät (Talvio & Klemola 2017, 104). Minäviestit eivät yleensä aiheuta lapsissa vastareaktiota pyydettyyn muutokseen toisin kuin sellaiset viestit, jotka sisältävät jotain kielteistä lapsesta tai lapsen käytöksestä. Minäviestien avulla kommunikointi tekee hyvää vanhemman ja lapsen väliselle suhteelle. Minäviestit voivat myös auttaa lasta ottamaan vastuuta omasta käytöksestään sekä kannustaa lasta ratkaisemaan tilanteita itse. (Gordon 2004, 172–173.)

Kuunteleminen on taitona keskeinen osa tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä (Talvio & Klemola 2017, 107). Myös Gordonin mallissa painotetaan etenkin aktiivisen kuuntelun tärkeyttä. Aktiivisessa kuuntelussa kuuntelija välittää viestin lähettäjälle aktiivisesti tietoa siitä, että hän kuuntelee ja ymmärtää. Aktiivinen kuuntelu toimii myös tapana löytää ja sanoittaa toisen tarpeita, tapana auttaa toisen huolissa sekä tapana ilmaista omaa ymmärrystänsä toiselle. Aktiivisessa kuuntelussa kuultu asia voidaan myös tarkistaa palauttamalla viesti puhujalle. Palauttaminen on sitä, kun kuuntelija toistaa omin sanoin puhujalle tämän lähettämän viestin varmistuen samalla ymmärtäneensä lähettäjän sanoman oikein. Aktiivinen kuuntelu myös auttaa

lapsia kielteisten tunteiden kohtaamisessa ja ongelmien ratkaisussa sekä edistää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Gordon 2004, 90–95). Aktiivinen kuuntelu muodostuu huomion kohdistamisesta puhujaan, ajan antamisesta puhujalle sekä kehotuksista innostaa puhujaa jatkamaan, esimerkiksi pyytämällä tätä kertomaan aiheesta lisää. Arjessa aktiivisen kuuntelun periaatteet voivat kuitenkin helposti unohtua ja aktiivisen kuuntelun sijaan saatetaankin keskittyä puhujaan ja tämän sanomaan vain puolittain. Toisia tällaisia niin sanottuja kuuntelun kompastuskiviä ovat myös esimerkiksi puhujan kokemuksen vähättely tai harhaanjohtaminen omilla kokemuksilla tai mielipiteillä. (Seppänen 2021, 94.)

Gordonin vuorovaikutusmallissa esitellään molemmat voittavat - menetelmä työkaluna ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Tarveristiriidassa on kyse tilanteesta, jossa toisen henkilön käyttäytyminen estää toisen henkilön tarpeita täyttymästä. Tällainen tarveristiriita voi syntyä esimerkiksi kotitöitä jakaessa. Tarveristiriidoista seuraa myös yleensä konkreettisia seurauksia ja tilanteissa voi käydä niin, että toisen osapuolen tarpeet huomioidaan ja toisen taas jäävät huomiotta. Molemmat voittavat – menetelmässä tilanteeseen etsitään ratkaisua yhdessä. Menetelmä edellyttää sitä, että kaikki osapuolet ovat halukkaita löytämään tilanteeseen ratkaisun. Menetelmässä määritellään ensin kaikkien osapuolten tarpeet. Sen jälkeen keksitään, arvioidaan ja valitaan yhdessä tilanteeseen ratkaisu. Lopuksi se toteutetaan ja tarvittaessa tuloksia myös tarkastellaan yhteisesti. Tätä menetelmää voidaan käyttää myös arvoristiriitojen ratkaisemiseen. Arvoristiriitoja syntyy silloin, kun osapuolten väliset arvot, mielipiteet, uskomukset ynnä muut eroavat toisistaan. Muita keinoja arvoristiriitojen käsittelyyn ovat ongelmaan tarttuvat minäviestit ja kuuntelulle vaihtaminen, omien arvojen uudelleen arviointi, mallina toimiminen sekä neuvonta. (Talvio & Klemola 2017, 121–129.)

Eräs Gordonin vuorovaikutusmalliin kuuluvista työkaluista on ympäristön muokkaaminen. Lapsen käyttäytymiseen voidaan yrittää vaikuttaa muokkaamalla ympäristöä ja siten ennaltaehkäistä mahdollisten ongelmien ja ristiriitojen syntyä. Ympäristöä voidaan esimerkiksi monipuolistaa ja näin varmistaa, että lapsella on tarpeeksi mielekästä tekemistä, vaikka pitkillä autmatkoilla. Päinvastoin ympäristöä voidaan myös köyhdyttää poistamalla eri virikkeitä esimerkiksi ennen nukkumaanmenoa. Ympäristöä voidaan myös yksinkertaistaa, rajoittaa ja pyrkiä tekemään ympäristöstä turvallisempi. Myös epähyväksytyin toiminnan korvaaminen toisella hyväksyttävällä, mutta lapsesta mielekkäällä aktiviteetilla on ympäristön muokkausta. (Gordon 2004, 204–209.)

Näiden edellä mainittujen työkalujen lisäksi Gordon on kehittänyt niin sanotun käyttäytymisen ikkunan työkalujen soveltamisen avuksi. Sen avulla voidaan tunnistaa eri vuorovaikutustilanteita ja pyrkiä ymmärtämään kenen ongelmasta tilanteessa on kyse. Käyttäytymisen ikkunan avulla voidaan pohtia sitä, minkälainen käytös tuntuu itsestä hyväksyttävältä ja minkälainen taas ei. Käyttäytymistä tässä vuorovaikutusmallissa ajatellaan olevan kaikki se, mitä voidaan havainnoida muiden tekevän tai sanovan ilman omia tulkintoja kyseisestä käyttäytymisestä. (Talvio & Klemola 2017, 131–135.) Omaan hyväksymisrajaan hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän käytöksen välillä vaikuttaa moni tekijä ja tämä raja voi myös muuttua. Hyväksynnän tunteisiin ja omaan hyväksymisrajaan vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi henkilön oma persoona ja vointi, havainnoitava henkilö sekä sen hetkinen tilanne ja ympäristö (Gordon 2004, 39–42).

3.4 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen merkitys perheessä

Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittämisestä hyötyvät kaikki, mutta etenkin lasten vanhempien tulisi omata hyvät vuorovaikutus- ja tunnetaidot. Lapset nimittäin oppivat vanhemmiltaan sen, millaisia erilaisia tunteita on olemassa ja miten niihin kuuluu suhtautua. Jos vanhempi ei itse tiedä miten suhtautua omiin tunteisiinsa tai lapsen tunteisiin, ei lapsellekaan pystytä luomaan tunnetta siitä, että tunteet ovat turvallisia ja sallittuja. (Kauppila 2018b, 19.) Lapset oppivat tunnetaitoja arjessa omilta perheenjäseniltään sekä muilta ympäröiviltä tahoilta, kuten opettajilta koulussa. Oppiminen alkaa jo varhaisessa iässä ja lapset harjoittelevat oppimaansa havainnoimalla sekä jäljittelemällä näitä oppeja leikeissään. Leikkiessä lapset harjoittelevat tunteilmaisuja ja usein leikeissään hoivaavat ja komentavat, aivan kuten lapsi on havainnoinut hänen läheistenkin tekevän. (Opetushallitus 2023.)

Lapsiperheiden arjessa eniten vaikeuksia ja ristiriitoja aiheuttavia tilanteita ovat muun muassa siirtymätilanteet, nukkumaanmeno, kieltäminen sekä sisarusten väliset ristiriidat. Vaikeassa tilanteessa syntyy tunnekuuhu. Vanhemman tunnekuuhu syntyy usein tilanteessa, jossa lapsi käyttäytyy eri tavalla kuin vanhempi odottaa ja toivoo lapsen toimivan. Vanhemmilla on yleensä myös valmis mielikuva siitä, millä tavoin jonkun tilanteen tulisi edetä. Vanhemmat voivat turhautua ja menettää malttinsa, kun lapsi ei toimikkaan halutulla tavalla. Vaikeissa tilanteissa on tärkeää oppia tiedostamaan, minkälaisia oletuksia lapsesta tilanteessa tekee ja pohdita myös sitä, onko lapsi tietoinen näistä oletuksista. (Kauppila 2018b, 15–18.)

Vaikeissa tilanteissa on tärkeää pystyä pohtimaan omia tunteitaan ja tarpeitaan, sekä sitä onko lapsi kykenevä toimimaan sillä tavalla kuin vanhempi haluaa. Vanhemman tunnekuohussa on siis kyse siitä, että vanhemman tunnetaidot eivät ole riittävät tilanteen käsittelyyn. (Kauppila 2018b, 18–20.) Tästäkin syystä vanhempien on tärkeää opetella tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Vanhempien vuorovaikutustaitojen kehittäminen auttaa myös vanhempia ymmärtämään, ettei lapsien tai vanhempien tunteita tai tarpeita tarvitse yrittää piilotella yhteisissä tilanteissa. Vuorovaikutustaitoja käyttämällä vanhemmat voivat myös puuttua lapsen käyttäytymiseen kohdistamatta sitä lapsen omaan persoonaan. (Talvio & Klemola 2017, 11.) Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelusta sekä taidoissa harjaantumisesta eivät siis hyödy pelkästään vanhemmat, vaan myös heidän lapsensa.

4 TUTKIMUKSEN LUONNE JA MENETELMÄT

4.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni on luonteeltaan laadullinen arviointitutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa teoria on oleellisessa osassa tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa teoriaa tarvitaan niin tutkimuksen etiikan, luotettavuuden sekä tutkimusmetodien kuin ylipäätään koko tutkimuksen kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku ”Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa”.) Yksi laadullisen tutkimuksen kulmakivistä on myös havaintojen teoriapitoisuus. Se tarkoittaa sitä, että tutkimustulokset eivät ole irrallisia käytetyistä havaintomenetelmistä tai niiden käyttäjistä. Tutkimusta varten kerätty tieto ei siis täten ole puhtaasti objektiivista. Myös ne käsitteet, joita tutkija tarkastelee voivat ohjata hänen havaintojaan. Aineistonkeruu laadullista tutkimusta varten onkin luonteeltaan enemmän vuorovaikutusta tutkittavan kohteen kanssa, kuin pelkkää tietojen hankkimista. (Juuli & Puusa 2020, luku ”Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelmiä”.)

4.2 Arviointitutkimus

Arviointitutkimuksessa arvioinnin lähtökohtana on tuottaa havaintoja ja johtopäätöksiä, sekä tuottaa arvioitavan kohteen parantamisalueista ja vahvuuksista kehittämisideoita- ja suosituksia. Tutkimuksen tarkoituksena ei siis ole arvostelu, vaikka arvostelu ja arviointi välillä saateankin mieltää samaksi asiaksi. Arvioinnin tulee myös aina olla korkealaatuista ja hyvien tutkimustapojen periaatteiden mukaista. (Virtanen 2007, 25.) Arviointitutkimusta tehdessä on myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mistä asioista tutkija on tutkimuksessaan vastuussa. Tilaajalle arvioija on vastuussa sovittujen tehtävien suorittamisesta ja arvioinnin kohteelle arvioija on vastuussa siitä, ettei kohde esimerkiksi vahingoitu. Itselleen arvioinnin tekijä on vastuussa toimia kaikissa tilanteissa omien arviointiperiaatteidensa mukaan. (Virtanen 2007, 53.)

Arvioinnissa arvioijan tehtävän peruslähtökohtina voidaan ajatella olevan viisi eri kysymystä, joihin arvioijan täytyy tutkimuksessaan etsiä vastaukset. Näistä ensimmäinen on se, milloin arviointia tehdään. (Virtanen 2007, 22–23.) Opinnäytetyössäni olen tehnyt arviointia jo kohteena olevan toiminnan – eli hankkeen ensimmäisen kurssin leirien aikana – mutta eniten tämän

toiminnan päätyttyä. Toiseksi arvioijan täytyy vastata siihen, missä arviointia pitää tehdä ja mihin se tulee kohdistaa. Toisin sanoen millaista aineistoa kerätään ja kenen mielipide tutkimuksessa halutaan selvittää. (Virtanen 2007, 23.) Opinnäytetyössäni tarkoitukseni on kyselyn avulla selvittää kurssin osallistujien mielipiteitä kurssin onnistumisesta sekä selvittää, miten he kokevat heidän vuorovaikutus- sekä tunnetaitojensa kehittyneen kurssin aikana.

Arvioijan täytyy myös pystyä arvioinnissaan määrittelemään se, kenelle arviointia tehdään. Arvioinnin tuloksista voi myös olla useita kiinnostuneita tahoja. (Virtanen 2007, 23.) Opinnäytetyöni tilaaja Lasten Kesä ry on se taho, jolle ensisijaisesti tein arviointitutkimustani. Kuitenkin esimerkiksi myös hankkeen yhteistyökumppanit sekä hankkeen rahoittajat voivat olla kiinnostuneita arvioinnin kohteesta tuotettavasta tiedosta, sillä näitä toimijoita kiinnostaa muun muassa hankkeen tavoitteiden saavuttaminen sekä toiminnan tuottamat hyödyt. Arvioijan täytyy arvioinnissaan myös ratkaista se, mitä ollaan arvioimassa. Koko arvioinnin motiiviin vaikuttaa se, arvioidaanko esimerkiksi toiminnan merkitystä, vaikutusta vai pysyvyyttä. (Virtanen 2007, 23–24.) Omassa tutkimuksessani arvioin sitä, millaisia vaikutuksia toiminnalla on osallistujille, mitä hyötyjä toiminnasta on sen käyttäjille sekä sitä, miten toiminnalle asetetut tavoitteet toteutuivat. Viides ratkaistava kysymys arvioinnissa on se, mitkä kaikki eri motiivit arviointiin liittyvät (Virtanen 2007, 24).

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen Toimiva perhe – toimivampi arki! – hanketta formatiivisen arvioinnin kannalta. Formatiivisen arvioinnin tavoitteena on kehitys, ja arvioinnin avulla voidaan tukea arvioitavaa kohdetta sen toiminnan aikana. Formatiivisen arvioinnin motiivina on paikantaa kehityskohteita ja esittää kehitysehdotuksia. Toisaalta opinnäytetyöni arviointitutkimus on osaksi myös summatiivista arviointia, sillä arvioin myös sitä, miten toiminta on kokonaisuudessaan ensimmäisen kurssin osalta onnistunut tavoitteissaan. (Virtanen 2007, 93.)

4.3 Kysely tutkimusmenetelmänä

Omaan tutkimukseen sopivan menetelmän valinta vaatii eri tutkimusmenetelmiin perehtymistä. Jokaisella menetelmällä on omat vahvuutensa ja rajoitteensa, ja tutkimusta tehdessä on oleellista valita sellainen aineistonkeruumenetelmä, joka on sopivin tutkimustilanteeseen ja sen tavoitteisiin. (Juuli & Puusa 2020, luku ”Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetel-

miä”). Laadullista tutkimusta tehtäessä yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kysely, haastattelu ja havainnointi. Eri menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti tai yhdisteltyinä toisiinsa tutkimuksen aiheen ja tarpeen mukaan. (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku ”Aineiston hankinta ja määrä”).

Itse valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselyn. Se tuntui luontevalta valinnalta, sillä Lasten Kesän toimintaan kuului jo valmiiksi palautteenkeruu leiriläisiltä kyselymuodossa. Lasten Kesä on myös ennen tätä hanketta järjestänyt muita perheleirejä, joten heiltä löytyi jo valmis kyselylomake aikuisten palautteenkeruuta varten. Tätä palautelomaketta täytyi kuitenkin muokata hankkeen kurssia ja viikonloppuja vastaavaksi. Tämä Lasten Kesän palautelomake ei myöskään ollut sellaisenaan tarpeeksi laaja opinnäytetyöni aineistonkeruuseen.

Kurssille osallistuneiden vanhempien kysely toteutettiin käyttäen Pokka-palvelua. Pokka on järjestöjen käyttöön tehty arviointityökalu, joka tarjoaa valmiita, mutta muokattavia kyselypohjia (Pokka 2023). Kaikilla vastaajilla oli mahdollisuus täyttää kysely (Liite 1) joko sähköisesti tai paperilla. Lapsilta palautteet kerättiin paperisilla kyselylomakkeilla (Liite 3), kuten Lasten Kesällä on tapana. Ohjaajille heidän kyselynsä (Liite 5) lähetettiin Google Forms -muodossa, sillä se on myös sellainen alusta, joka on käytössä Lasten Kesän toiminnassa. En halunnut toteuttaa kyselyitä sellaisella alustalla, jota Lasten Kesällä ei ollut jo aikaisemmin käytössä. Tämä johtui siitä, että halusin palautteenkeruun toimintana pysyvän heillä yhtenäisenä ja jotta kyselylomakkeiden pohjat ja vastaukset jäisivät helposti heidän hyödynnettäväkseen tutkimukseni jälkeenkin. Käytin opinnäytetyöprosessin aikana Lasten Kesän työvälineitä ja tunnuksia ja tästä syystä halusin käyttää jo heidän käytössään olevia palveluita ja toimintamalleja.

Suorittaessa aineistonkeruuta kyselylomakkeella erot kyselytilanteissa liittyvät usein siihen suoritetaanko kysely yksittäin vai joukolla yhteisesti – ja onko tutkija läsnä aineistonkeruutilanteessa (Aarnos & Valli 2018, 92–93). Aineistonkeruuta tehdessäni olin itse läsnä vain silloin, kun lapsilta kerättiin palautteita. Myös vanhemmat ja leiriohjaajat olivat silloin kaikki läsnä ja he auttoivat etenkin pienempiä lapsia täyttämään kyselylomakkeita. Vanhemmat täyttivät kyselylomakkeet omalla ajallaan kurssin kahden viimeisen päivän aikana, jokainen valitsemassaan ympäristössä. Leiriohjaajat täyttivät kyselyn sähköisesti ja itsenäisesti leirien jälkeen.

Kyselyä valmisteltaessa täytyy olla tarkkana kysymyksiä muodostettaessa ja on tärkeää, että vastaaja tulkitsee kysymyksen samalla tavalla kuin kyselyn laatija. Kysymykset täytyy myös valita ja muodostaa sen perusteella, mitä kysymyksellä halutaan saada selville. (Aarnos & Valli

2018, 93.) Kuten usein kyselyn alussa, myös vanhempien kyselylomakkeessa tiedustelin vastaajilta ensin taustakysymyksiä liittyen muun muassa vastaajan sukupuoleen ja vastaajan perhemuotoon. Itse en varsinaisesti tarvinnut kyseisiä tietoja omaan tutkimukseeni, vaan kysymykset lisättiin osaksi kyselyä, jos joku tulevaisuudessa haluaisi tehdä aiheeseen liittyvää tutkimusta, jossa nämä taustatiedot ovat oleellisia.

Näiden taustakysymysten jälkeen kyselylomakkeella vastaajia pyydettiin arvioimaan eri mieltä – samaa mieltä asteikolla väittämiä Toimiva perhe – kurssiin sekä ylipäätään hankkeen leiriviihkonloppuihin liittyen. Molempia kohtia sai lomakkeella myös halutessaan tarkentaa avoimella vastauksella. Kyselyn lopussa oli vielä muutama helposti vastattava kysymys liittyen kurssiin kokonaisuudessaan, sekä kohta avoimelle palautteelle kurssin kehittämiseen liittyen. Kyselyn alkuun lisättiin vielä myöhemmin kysymys liittyen perheen lasten mahdollisiin neuropsyykkisiin haasteisiin. Kysymys lisättiin kyselyyn, sillä hankkeelle oli juuri myönnetty kehittämisapurahaa tiedonkeruuseen liittyen Toimiva perhe – kurssien neuropsykiatrisia häiriöitä arjessaan kohtaavien perheiden tukemiseen.

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TOTEUTUS

Opinnäytetyötä tehdessäni osallistuin Toimiva perhe – toimivampi arki! – hankkeen ensimmäisen kurssin molemmille leireille. Olin viikonloppujen aikana hankekoordinaattorin mukana ohjaamassa Toimiva perhe – kurssia ja osallistuin myös viikonloppujen välillä pidettyyn verkkotapaamiseen. Osallistuin viikonloppujen aikana lisäksi muutamaaan ryhmä- ja pariharjoitukseen Toimiva perhe – kurssilla sekä osallistuin myös lasten ohjelman ohjaukseen. Aineistonkeruuta varten tehtiin kyselyihin leirin osallistujat sekä leiriohjaajat vastasivat toisen viikonlopun päätteeksi.

5.1 Kurssiviikonloput

Leiriviikonloput olivat rakenteeltaan keskenään hyvin samanlaisia. Leirit alkoivat molemmilla kerroilla perjantai-iltana, jolloin perheille ei vielä järjestetty ohjattua ohjelmaa. Ensimmäiset illat koostuivatkin vain yhteisestä aloituksesta, iltapalasta sekä saunavuoroista. Toimiva perhe – kurssin ohjelma aloitettiin molempina viikonloppuina lauantaina. Aikuisten ollessa kurssilla lapsille järjestettiin muuta ohjelmaa, joka koostui muun muassa ulkoilusta, askartelusta sekä erilaisista peleistä ja leikeistä. Päivään kuului myös tietysti taukoja, viisi ateriaa sekä illalla taas saunomista. Molempina viikonloppuina ohjattu ohjelma loppui sunnuntaina noin klo 14:45 ja leiriläiset lähtivät kotiin sen jälkeen. Kurssin molemmat viikonloput olivat rakenteeltaan siis hyvin samanlaiset, mutta ohjatun ohjelman aikana Toimiva perhe - kurssilla käsiteltiin eri aiheita. Myös lapsilla oli toisena viikonloppuna erilaista ohjelmaa kuin ensimmäisellä kerralla.

Ensimmäisen leiriviikonlopun aikana (Liite 7) Toimiva perhe – kurssilla keskityttiin Gordonin mallin mukaisesti käyttäytymisen ikkunaan ja omaan hyväksyntään sekä sen rajoihin, minäviesteihin ja aktiiviseen kuunteluun. Ensimmäisenä viikonloppuna kurssin ohjelma aloitettiin kurssin esittelyllä sekä tutustumisharjoituksilla. Pääpaino lauantain ohjelmassa oli kuitenkin käyttäytymisen ikkunassa sekä omien hyväksymisrajojen tutkailussa. Iltapäivällä ohjelmassa perehdyttiin erilaisiin minäviesteihin teorian sekä harjoitusten avulla. Sunnuntaina taas keskityttiin kuuntelemiseen, erityisesti aktiivisen kuuntelun harjoituksiin sekä teoriaan. Aktiivista kuuntelua harjoiteltiin kurssilla yhdessä koko ryhmän kanssa. Sen jälkeen harjoiteltiin vielä

pareittain toisten viestien ymmärtämistä viestien palauttamisen avulla. Pääsin myös itse osallistumaan joihinkin harjoituksiin. Viikonloppu päätettiin yhteisesti ja aikuisilta ja lapsilta kerättiin leirin päätteeksi välipalautteet.

Toisen kurssiviikonlopun ohjelma (Liite 8) keskittyi Toimiva perhe – kurssilla ongelmaan tarttuviin minäviesteihin, ristiriitoihin ja niiden ratkaisuun sekä auttamistaitoihin. Toimiva perhe – kurssi aloitettiin kuulumiskierroksella, jonka aikana harjoiteltiin samalla aktiivista kuuntelua, jota oli opeteltu yhdessä viime kerralla. Sen jälkeen ohjelmassa keskityttiin ongelmiin tarttumiseen, siihen liittyviin kompastuskiviin sekä ongelmaan tarttuviin minäviesteihin. Lauantai-iltapäivällä ohjelmassa oli ensin perheiden yhteistä ohjelmaa. Sen jälkeen kurssilla siirryttiin erilaisiin ristiriitoihin ja siihen, millä tavoin ristiriitoja voidaan ratkaista. Ohjelmassa oli lisäksi taas useampi osallistava harjoitus. Lauantaina harjoiteltiin ristiriitojen ratkaisukeinona molemmat voittavat – menetelmää, jossa tilanteisiin etsitään ratkaisua osapuolten kanssa yhdessä (Gordon 2004, 280). Sunnuntaina kurssin ohjelmassa pohdittiin ongelmanratkaisutilanteita sekä sitä, millaisia vaikutuksia ympäristön muokkaamisella voi eri tilanteissa olla. Toinenkin viikonloppu päätettiin yhteisesti palautteenkeruuseen ja vanhemmille jaettiin todistukset kursseille osallistumisesta.

5.2 Viikonloppujen välillä

Kurssiviikonloppujen välillä perheille lähetettiin verkkomateriaalina lyhyitä videoita, joissa avattiin enemmän sellaisia kurssiin kuuluvia teoriaosuuksia, joita ei ollut tarkoitus käydä niin kattavasti läpi toisen viikonlopun aikana, kuin taas toisia. Tarkoituksena oli, että osallistujat olisivat katsoneet videot ennen toista viikonloppua, jotta ohjelmassa olisi ollut mahdollista keskittyä enemmän harjoituksiin, kuin uuden teorian läpikäyntiin. Kurssin aikataulussa oli varattu tietysti aikaa videoilla käsiteltyjen asioiden kertaamiseen, mutta tarkoituksena oli välttää kokonaan tämän teorian opetteleminen alusta. Ensimmäisen viikonlopun aikana osallistujille annettiin myös Toimiva perhe - työkirjat sekä kahdet erilaiset pelikortit, joiden tarkoituksena on auttaa kurssilla opeteltujen asioiden harjoittelemisessa kotona.

Osallistujille lähetetyt videot ja muu kurssimateriaali jäi osallistujien käyttöön kurssin jälkeenkin. Videoiden lisäksi osallistujille jaettiin sähköisesti heille annettujen pelikorttien peliohjeet sekä osallistujien pyynnöstä yhden pohdintaharjoituksen kysymykset, jotta kysymysten äärelle

voi palata jatkossakin. Nämä materiaalit jaettiin osallistujille Google Drive-kansioon. Kansioon todennäköisesti päivitetään lisää materiaaleja myös jatkossa. Sieltä myös ensimmäisen kurssin osallistujat saavat nämä uudetkin materiaalit käyttöönsä, vaikka niitä ei vielä heidän kurssinsa aikana heillä olisikaan ollut käytettävissä. Myös kurssilla annettu työkirja ja pelikortit jäivät jokaisen osallistujan käyttöön kurssin jälkeenkin.

Noin viikko ennen viimeistä viikonloppua järjestettiin verkkotapaaminen, johon osallistui vajaa puolet kurssille osallistuneista vanhemmista. Tapaaminen pidettiin arki-iltana klo 19:30-21:30. Osa osallistujista saapui tapaamiselle heti sen alettua ja osa taas myöhemmin. Tapaamisella keskusteltiin perheiden kuulumisista sekä heitä askarruttavista asioista ja tilanteista. Kurssin ohjaaja veti tapaamisen aikana osallistujille kaksi hyvin yksinkertaista harjoitusta, jotka valmistelivat osallistujia jo hieman seuraavan viikonlopun aihealueisiin. Pääosin tapaaminen koostui kuitenkin vain vapaasta keskustelusta osallistujien kesken. Kurssiviikonloppujen välinen verkkotapaaminen on tarkoitus järjestää myös muille ryhmille jatkossa, riippuen hieman ryhmän toiveista ja tarpeista.

5.3 Palautteenkeruu

Kurssin ensimmäiseen leiriviikonloppuun osallistui 17 aikuista ja 20 lasta. Toista leiriviikonloppua edeltävänä päivänä kaksi perhettä joutui perumaan osallistumisensa ja tiedossa oli myös, että kolme muuta aikuista eivät pääsisi osallistumaan kurssin toiselle osuudelle. Toiselle viikonlopulle pääsi osallistumaan lopulta vain 9 aikuista ja 12 lasta. Kaikkien poissaolleiden vanhempien ja perheiden on mahdollista osallistua hankkeen jonkun toisen kurssin toiselle viikonlopulle, joten kurssin suorittaminen loppuun on heille edelleen mahdollista. Seuraava hankkeen toinen kurssiviikonloppu oli kuitenkin vasta tammikuun 2023 lopulla, joten oman opinnäytetyön aikatauluni takia en voinut odottaa tuloksia sinne asti. Päätin yhteistyössä Toimiva perhekurssin ohjaajan kanssa lähettää näille vain ensimmäiselle viikonlopulle osallistuneille vanhemmille oman Google Forms-kyselyn, jossa kysyttiin suurilta osin samoja asioita kuin muiltakin, mutta suhteessa vain ensimmäiseen viikonloppuun. Tähän kyselyyn ei kuitenkaan saatu vastauksia.

Kurssille osallistuneilta perheiltä kerättiin lyhyet välipalautteet kyselylomakkeilla jo ensimmäisen viikonlopun viimeisenä päivänä, mutta tämä kysely ei ollut läheskään yhtä laaja, kuin opinäytetyöni aineistonkeruuta varten tehty kysely. Olimme myös hankekoordinaattorin kanssa päättäneet jo aikaisemmin, ettemme keräisi näitä välipalautteita osaksi opinäytetyötä. Tämä päätös johtui siitä, että olin vasta aloittanut opinäytetyöni työstämisen sekä harjoitteluni hankkeen parissa, ja käytimme kyselylomakkeena vain hieman muokattua versiota Lasten Kesän tavallisesta palaute pohjasta. Tämän välikyselyn vastauksien käyttäminen opinäytetyössä ei olisi myöskään ollut eettisesti hyväksyttävää, sillä kyselyn vastaajille ei tilanteessa kerrottu, että vastauksia käytettäisiin osana opinäytetyötäni.

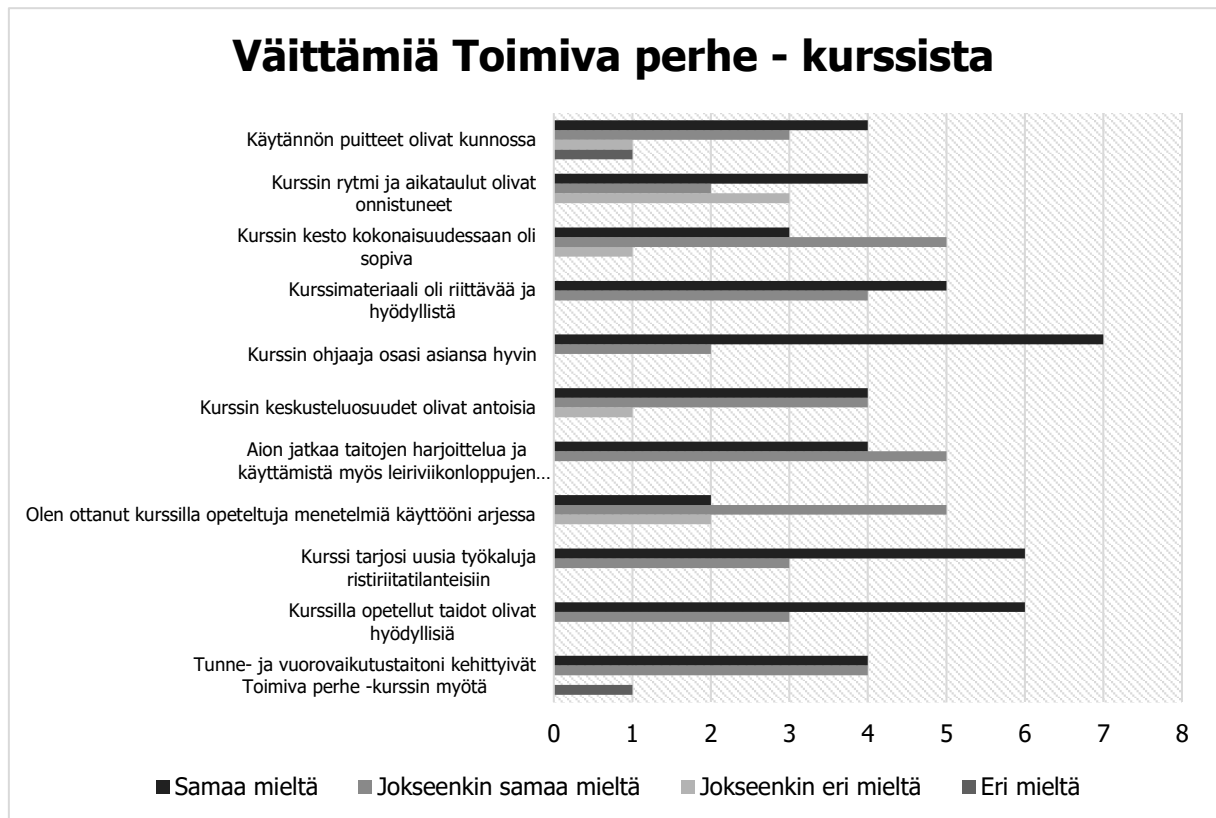
Opinäytetyöni kannalta tämä osallistujien määrän pieneminen tarkoitti kuitenkin sitä, että sain paljon vähemmän vastauksia palautekyselyyni, kun olin arvioinut. Palautekysely valmisteltiin Pokka-palvelussa, joka toimii myös sähköisenä vastausalustana. Varmistaakseni sen, että kaikki yhdeksän osallistujaa vastaisivat kyselyyn, tulostin sen heille myös paperisena. Palaute lomakkeet annettiin osallistujille jo lauantai-iltapäivänä, ja heille lähetettiin myös linkki sen sähköiseen versioon sähköpostilla. Kaksi henkilöä täytti lomakkeen sähköisesti ja loput paperisena. Syötin itse paperisetkin palautteet Pokka-palveluun, sillä vastaukset oli helpompi koota sähköisessä muodossa. Palautteet saatiin kerättyä kaikilta toisen kurssiviikonlopun osallistujilta. Leirin jälkeisellä viikolla osallistujille lähetettiin vielä Google Forms- lomake, jonka tarkoituksena oli vielä mahdollistaa anonyymien avoimen palautteen antaminen, sillä avoimiin vastauksiin ei oltu saatu juurikaan vastauksia. Tähän lomakkeeseen emme kuitenkaan saaneet yhtään vastauksia.

Leireille osallistuneet lapset täyttivät kyselylomakkeet sunnuntaina yhdessä vanhempien sekä ohjaajien kanssa ennen kurssin päättymistä. Kaikki 12 lasta vastasivat kyselyyn. Keräsin palautetta myös niiltä Lasten Kesän leiriohjaajilta, jotka olivat hankkeen leireillä töissä. Lapset ja leiriohjaajat eivät tietenkään vastanneet palautteissaan kysymyksiin Toimiva perhe – kurssiin tai sen sisältöihin liittyen, vaan heidän kyselyissään kysyttiin leireistä yleisesti. Kysymykset liittyivät esimerkiksi leireillä viihtymiseen sekä toiminnan mahdollisiin kehityskohteisiin.

6 KYSELYN TULOKSET JA ANALYYSI

6.1 Vanhempien palautteet

Vanhempien palautekyselyn (Liite 1) vastauksien perusteella Toimiva perhe – kurssilla suurin osa vastaajista koki tunne- ja vuorovaikutustaitojensa kehittyneen kurssin avulla. Vastauksien (Liite 2) perusteella voidaan siis tulkita vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittyneen leireillä. Tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäisen kurssin osalta toiminnassa onnistuttiin saavuttamaan hankkeen tavoite kyseisten taitojen kehittämiseen liittyen. Kurssilla opeteltiin myös useita erilaisia työkaluja vuorovaikutus- ja ristiriitatilanteisiin Gordonin mallin avulla. Suurin osa osallistujista koki kurssin tarjonneen heille hyödyllisiä taitoja sekä uusia työkaluja ristiriitatilanteisiin. Kurssilla opeteltiin myös tunnistamaan omia sekä muiden tunteita ja tarpeita. Kaikkien näiden taitojen kehittämisestä hyötyy vanhemman lisäksi myös hänen lapsensa ja muut mahdolliset perheenjäsenet. Kun vanhemmat oppivat kurssilla suhtautumaan oikein omiin sekä lapsensa tunteisiin, he pystyvät jatkossa luomaan arjen tilanteissa niin omille kuin lapsenkin tunteille turvallisen ja sallivan ympäristön. (Kauppila 2018b, 19.)

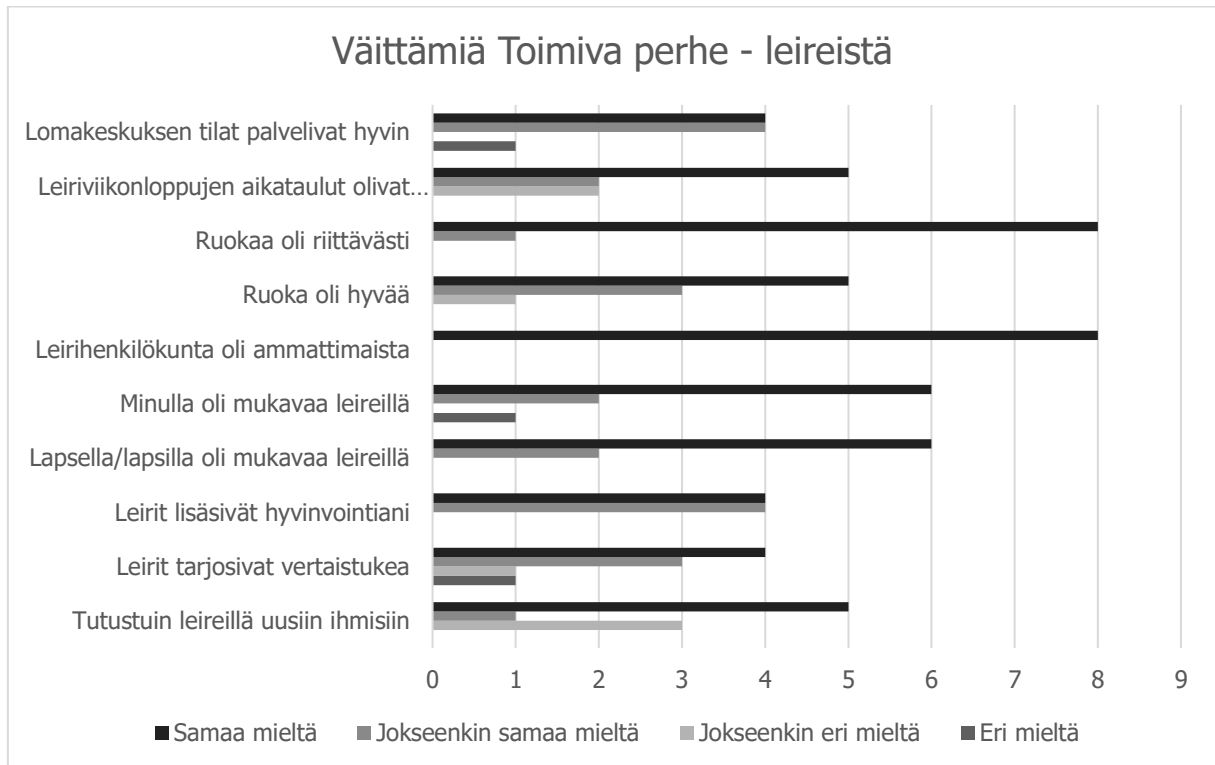
Kuvio 1: Väittämiä Toimiva Perhe – kurssista. Skaala: samaa mieltä – eri mieltä.

Vastauksista voidaan päätellä, että kurssimateriaalia, joka koostui kurssikirjasta, pelikorteista sekä videoista ja muusta verkkomateriaalista, jaettiin osallistujille riittävästi ja materiaali oli vastaajista hyödyllistä. Kaikki vastaajat olivat myös vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että kurssin ohjaaja osasi kurssilla asiansa hyvin. Vastauksista nähdään myös, että kaikki vastaajat eivät olleet ensimmäisen viikonlopun jälkeen ottaneet ainakaan kaikkia kurssin oppeja käyttöönsä arjessa. Tätä tulkintaa tukivat myös käymäni keskustelut kurssin osallistujien kanssa toisen viikonlopun aikana. Vastauksien perusteella vastaajat olivat kuitenkin aikeissa jatkaa kurssin menetelmien ja oppien harjoittelua ja käyttämistä myös kurssin jälkeen. Toimiva perhe – kurseilla teorian tiedon ja työkalujen lisäksi osallistujat oppivat myös paljon itsestään sekä käyttäytymisestään eri vuorovaikutustilanteissa (Mäkinen, Klemola & Kostiainen 2022, 178). Kurssin osallistujat saavat toivon mukaan näistä uusista taidoista sekä kehittyneestä itsetuntemuksesta paljon irti omassa arjessaan. Kurssilla opeteltujen asioiden kokeileminen käytännössä on myös tärkeää, jotta opit vahvistuvat ja siirtyvät osaksi arjen rutiineja. Taitojen harjoittelu käytännössä edistää myös henkilökohtaisten oppimistarpeiden löytämistä. (Lasten Kesä ry 2022b.)

Toimiva perhe - kurssin opit voivat lisätä osallistujien itsetietoisuutta ja lisätä myös kykyä kiinnittää enemmän huomiota omaan ja toisten käytökseen, sekä vuorovaikutustapoihin eri tilanteissa. Tiedostaessaan omat käytösmallinsa näitä malleja on myös helpompi muuttaa. Kyky itsetietoisuuteen auttaa myös ottamaan käyttöön kurssilla opetettuja menetelmiä, kuten minäviestejä, eri tilanteissa. Tästä voi syntyä positiivisia vaikutuksia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin sekä ihmissuhteisiin. (Mäkinen ym. 2022, 178–179.) Kurssilla osallistujat voivat taitojen lisäksi oppia paljon itsestään. Etenkin, kun käsitellään käyttäytymisen ikkunaa ja hyväksymisrajoja. Aiheen parissa osallistujien täytyy pohtia, millainen käytös heistä on hyväksyttävää ja millainen taas ei. Leirien aikana osallistujat pääsivät opettelemaan menetelmiä, joiden avulla toimia tilanteissa, joissa toisen käytös on heidän hyväksymisrajansa ulkopuolella. Apuna tällaisissa tilanteissa voidaan käyttää esimerkiksi ongelmaan tarttuvaa minäviestejä tai molemmat voittavat – menetelmää (Talvio & Klemola 2017, 134).

Kyselyn vastauksista voidaan tulkita, että eniten mielipide-eroja vastaajissa aiheuttivat kurssin rytmi sekä aikataulu ja kurssin käytännön puitteet. Käytännön puitteilla tarkoitettiin kyselyssä kurssitilaa, valoja, ääntä ynnä muuta sellaista. Molempina viikonloppuina muistan itse kuulleen valituksia siitä, että kurssitilassa oli kylmä, mutta olisi ollut erittäin hyödyllistä kuulla tarkoitettiin näillä ”eri mieltä”- vastauksilla juuri tätä vai jotain muuta. Palautteesta nousi

esiin myös se, että osalle vastaajista kurssin etenemistahti oli liian hidas. Puolet kyselyn vastaajista eivät myöskään olleet täysin samaa mieltä siitä, että kurssin rytmi ja aikataulut olivat onnistuneita. Selkeästi palautteen perusteella myös kurssin kokonaiskesto jakoi osallistujien mielipiteitä. Palautteen tarkentamista varten luodussa kohdassa kukaan vastaajista ei kuitenkaan ollut tarkentanut tai perustellut vastaustaan, mistä olisi ollut kurssin kehittämisen kannalta hyötyä.

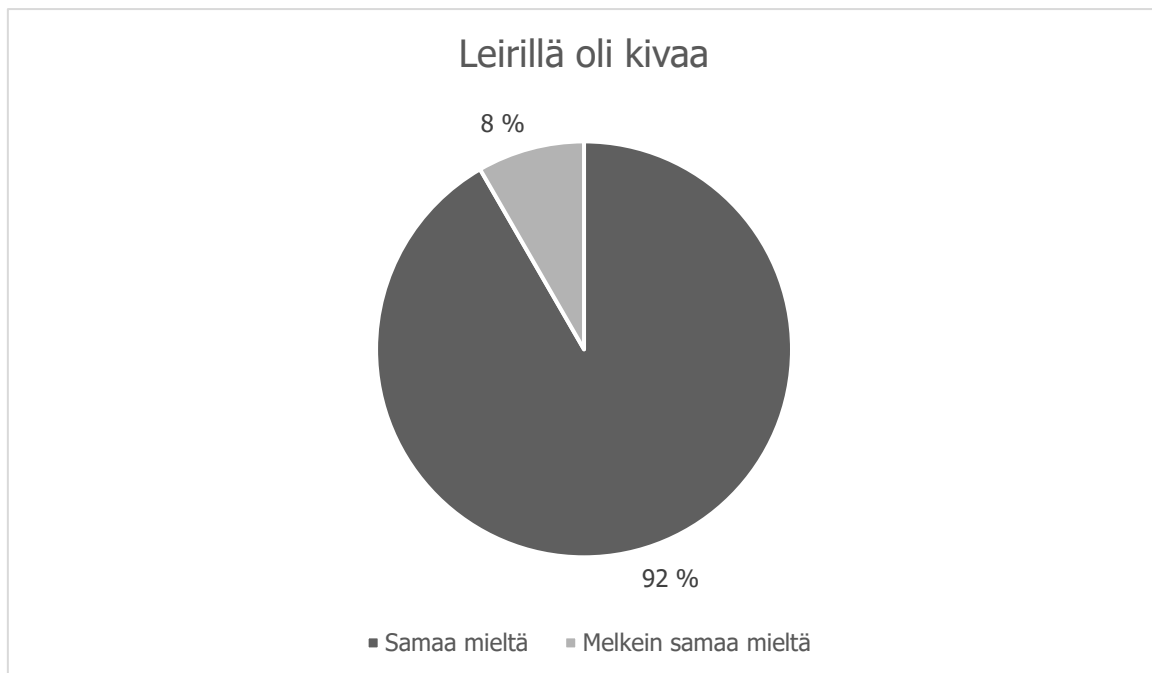
Kuvio 2: Väittämiä Toimiva Perhe – leireistä. Skaala: samaa mieltä – eri mieltä.

Kokonaisuudessaan leirejä koskevien kysymyksen vastauksista voidaan tulkita, että suurin osa vanhemmista koki päässeensä tutustumaan leireillä uusiin ihmisiin ja saaneensa toisista vertaistukea. Suurin osa vastaajista koki leirien myös lisänneen heidän hyvinvointiaan ja, että heillä oli leireillä mukavaa. Vanhemmista ruoka leireillä oli lähtökohtaisesti hyvää ja sitä oli riittävästi. Palautteista nousi esiin myös se, että vanhemmille oli välittynyt kuva siitä, että lapset olivat viihtyneet leirillä ja että lastenhoito leireillä oli hyvin hoidettu. Tätä tulkintaa tukevat myös lapsilta ja ohjaajilta kerätyt palautteet. Vastauksien perusteella vanhemmista leirihenkilökunta oli leireillä ammattimaista ja suurimman osan mielestä leirien aikataulut olivat onnistuneet. Kuitenkin palautteesta voidaan myös tulkita, että osa vastaajista ei kokenut leireillä olleen mukavaa tai kokenut saaneensa leireiltä vertaistukea. Kokonaisuudessaan palautekyselyn

vastauksista kuitenkin nähdään, että vanhemmille jäi kurssista ja hankkeen viikonlopuista hyviä tunteita ja iso osa osallistujista suosittelisi todennäköisesti hankkeen kurseja tutuilleen.

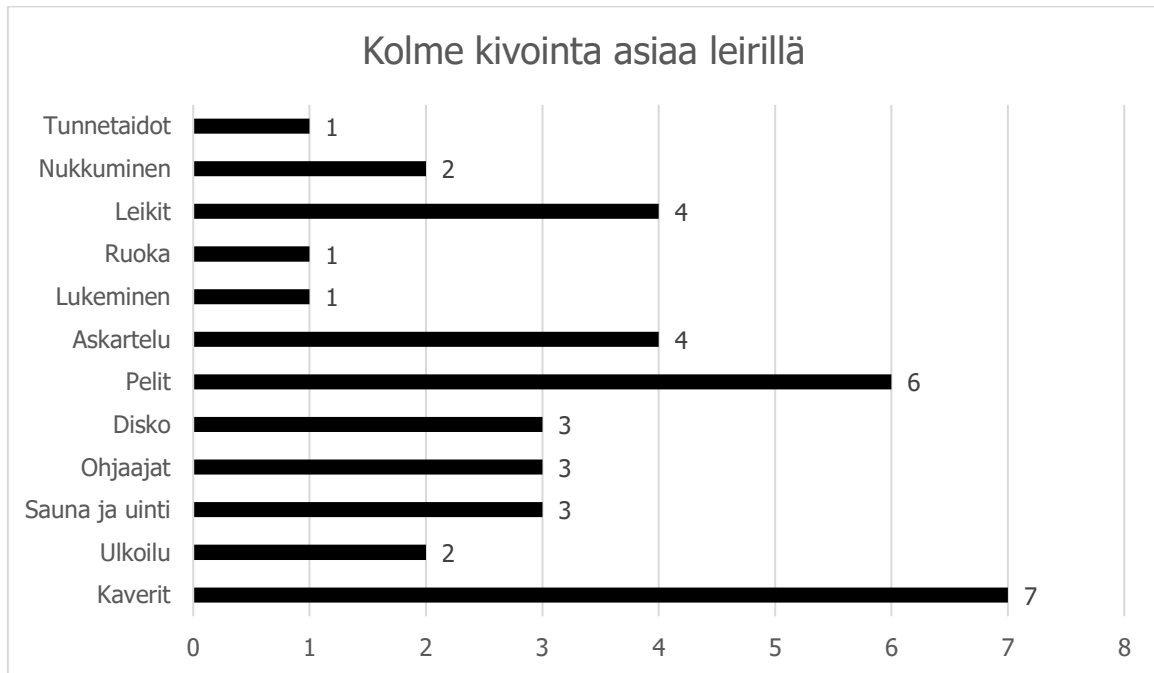
6.2 Lasten palautteet

Lapset täyttivät toisen viikonlopun päätteeksi samanlaisen kyselyn kuin se kysely, minkä he olivat täyttäneet ensimmäisen viikonlopun päättyessä. Lasten palautelomakkeessa (Liite 3) kysyttiin esimerkiksi sitä, miten lapset kokivat viihtyneensä leireillä, mikä heistä oli leireillä kaikista kivointa ja tulisivatko he leireille mielellään uudestaankin. Kyselyvastauksien (Liite 4) perusteella suurin osa lapsista viihtyi leireillä hyvin, ja he tulisivat leireille mielellään uudelleen.

Kuvio 3: Leirillä oli kivaa. Skaala: samaa mieltä – eri mieltä.

Palautekyselyn vastauksista voidaan myös päätellä, että leiriläisten suosikkiaktiviteetteja olivat erilaiset pelit ja leikit sekä askartelu. Vastauksista nähdään, että selkeästi lapsista parasta leireillä olivat kuitenkin kaverit. Vaikka vastauksien perusteella kaverit olivat leiriläisten mielestä paras osa viikonloppuja, kerätty palaute kertoo myös siitä, etteivät kaikki osallistuneet lapset kokeneet saaneensa leireiltä uusia kavereita. Lasten mielipiteitä jakoivat selkeästi myös leireillä tarjottu ruoka sekä kokemus siitä kuuntelivatko ohjaajat heitä. Myös vanhempien palautteista nousi esiin se, että autismikirjon lapsille tarjottu ruoka ei kelvannut juuri ollenkaan.

Kuvio 4: Kolme kivointa asiaa leirillä.

Ensimmäiselle kurssille osallistuneet lapset olivat keskenään hyvin eri ikäisiä. Pienimmätkin leiriläiset vastasivat palautteeseen innokkaasti vanhemman tai ohjaajan avulla. Kaikista nuorimmat leiriläiset eivät kuitenkaan todennäköisesti ymmärtäneet kaikkia palautelomakkeen kysymyksiä, mikä täytyy ottaa huomioon vastausten tulkinnassa. Minulle kyselyn laatijana oli tärkeintä nähdä, että viihtyivätkö lapset kurssin leireillä. Tähän kysely onnistui tuottamaan vastauksen. Leirit tarjoavat lapsille mahdollisuuden saada uusia kokemuksia sekä ystäviä (Kyrö 2017, 9). Lasten vastauksista nähdään, että hankkeen ensimmäisen kurssin leirit onnistuivat tarjoamaan lapsille näitä kokemuksia.

6.3 Ohjaajien palautteet

Lähetin viikonloppuina leireillä työskennelleille neljälle ohjaajalle myös oman palautekyselyn (Liite 5). Ohjaajapalautteiden kerääminen on oleellinen osa hankkeen leiritoiminnan kehittämistä, sillä kurssin ohjaaja ei ole juuri mukana lasten ohjelmassa, eikä tästä syystä pääse näkemään sen toteutumista. Ohjaajien kanssa ollaan aktiivisesti yhteistyössä tietysti ennen leiriä, sen aikana ja sen jälkeenkin. Sain myös itse kuulla jo paljon heidän palautteitaan hankkeen

leirien aikana. Kuitenkin opinnäytetyöni ja hankkeen toiminnan kehittämisen kannalta mielestäni myös virallisen palautteen kerääminen ohjaajilta oli tärkeää.

Ohjaajista kaksi vastasi palautekyselyyn. Ohjaajien vastauksien (Liite 6) perusteella voidaan tulkita leirien sujuneen heidän mielestään kokonaisuutena hyvin. Palautteissa korostui kyky antaa lapsille hyvin yksilöllistä ja osaavaa ohjausta. Myös yhteistyöstä hankekoordinaattorin eli Toimiva perhe – kurssin ohjaajan kanssa annettiin hyvää palautetta. Palautteista nousi myös yksi kehitysehdotus, joka liittyi viikonlopun aikatauluihin. Palautteista kävi ilmi, että viikonloppujen lauantai-iltapäivien ohjelma oli ohjaajille suhteellisen raskas ja palautteissa ehdotettiin vanhemmille ja lapsille yhteistä toiminnallista osuutta lauantai-iltapäivän aikana. Positiivista palautetta saatiinkin juuri kyseisenä aikana pidetystä koko perheen ohjelmatuokiosta toisena viikonloppuna. Palautteista nousi esiin myös toive ohjaajien tarkemmasta tiedottamisesta liittyen leirin sisältöön yleisesti sekä leirin teemoista ja perheistä etukäteen.

6.4 Yhteenveto

Opinnäytetyöni tavoitteena oli arvioida Toimiva perhe – toimivampi arki! – hankkeen ensimmäistä kurssia ja tutkia sitä, kehittyvätkö vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaidot hankkeen leireillä Toimiva perhe – kurssilla. Opinnäytetyössäni arvioin myös sitä, millaisia vaikutuksia toiminnalla oli osallistujille sekä sitä, miten toiminnan omat tavoitteet onnistuttiin ensimmäisellä kurssilla saavuttamaan. Tavoitteenani oli myös arvioida sitä, miten toimintaa voitaisiin vielä jatkossa kehittää. Arviointitutkimukselle tyypillisesti tavoitteenani opinnäytetyössä oli tuottaa havaintoja ja johtopäätöksiä, sekä tuoda esiin kehittämissuhteita arvioinnin kohteelle (Virtanen 2007, 25).

Tutkimustulosten perusteella voidaan tulkita, että hankkeen toiminnalla onnistuttiin kehittämään leireille osallistuneiden vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tunne – ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä on tutkittu Gordonin malliin perustuvilla kursseilla aikaisemminkin, ja myös aikaisempien tutkimustulosten perusteella kurssit ovat kehittäneet osallistujien kyseisiä taitoja. Esimerkiksi Toimiva koulu – kurssit ovat olleet toimivia opettajien tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisessä (Talvio 2014, 39). Tutkimustulosten perusteella vanhemmat pääsivät hankkeen Toimiva perhe – kurssilla kehittämään tunne- ja vuorovaikutustaitojaan, saivat

vertaistukea, pääsivät opettelemaan uusia menetelmiä ja saivat uusia työkaluja erilaisiin risti-riitatilanteisiin arjessa. Näihin tuloksiin perustuen voidaan tulkita, että hankkeen leireistä oli hyötyä osallistujille. Taitojen opetteleminen on hyödyllistä esimerkiksi siitä syystä, että hyvät tunnetaidot vaikuttavat positiivisesti muun muassa omaan ongelmanratkaisukykyyn, kykyyn pyytää apua läheisiltä sekä taitoon auttaa muita (Opetushallitus 2023).

Yleisesti osallistujilta keräämäni palaute leireihin ja Toimiva perhe – kurssiin liittyen niin vanhemmilta, lapsilta, kuin leiriohjaajiltakin, oli hyvää. Kyselyn vastauksista nousi esiin myös muutama kehitysehdotus toimintaan liittyen, joita käsittelen seuraavassa luvussa. Palautteista voidaan tulkita, että suurimalla osasta lapsista ja vanhemmista oli hankkeen leireillä mukavaa. Tämä on oleellinen tieto arvioitaessa toiminnan vaikutuksia osallistujille. Hankkeen toiminnan tavoitteena oli vanhempien tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen lisäksi myös lisätä koko perheen hyvinvointia ja tarjota kaikille perheenjäsenille vertaistukea sekä virkistystä luonnon äärellä (Lasten Kesä ry 2022b). Kaikki nämä toiminnan hyötyihin, toiminnan vaikutuksiin sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen liittyvät tutkimustulokset näyttävät, että myös nämä hankkeen toiminnan tavoitteet onnistuttiin ensimmäisellä kurssilla saavuttamaan.

7 KEHITYSEHDOTUKSET

7.1 Miten kehittää hankkeen toimintaa kyselyn vastauksien perusteella

Opinnäytetyön aineistoa varten keräämistäni palautteista nousi esiin muutama kehitysajatus esimerkiksi kurssin aikatauluihin sekä ryhmäjakoisiin liittyen. Koostin näistä ensimmäisen kurssin palautteista sekä omista havainnoistani muutaman kehitysehdotuksen, jotka myös esittelin tilaajalle. Palautteiden perusteella osallistujien mielestä mahdollisia kehityskohteita voisivat olla myös lomakeskuksen tilat sekä, etenkin lasten mielestä, leirillä tarjottava ruoka. Nämä ovat kuitenkin sellaisia kehityskohteita, jotka eivät kuulu pelkästään hankkeen toimintaan vaan Lasten Kesälle yleisesti. Kaikki opinnäytetyötäni varten kerätyt palautteet on jätetty käytettäväksi Lasten Kesälle sitä varten, että he voivat halutessaan käyttää niitä toimintansa ja tilojensa kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

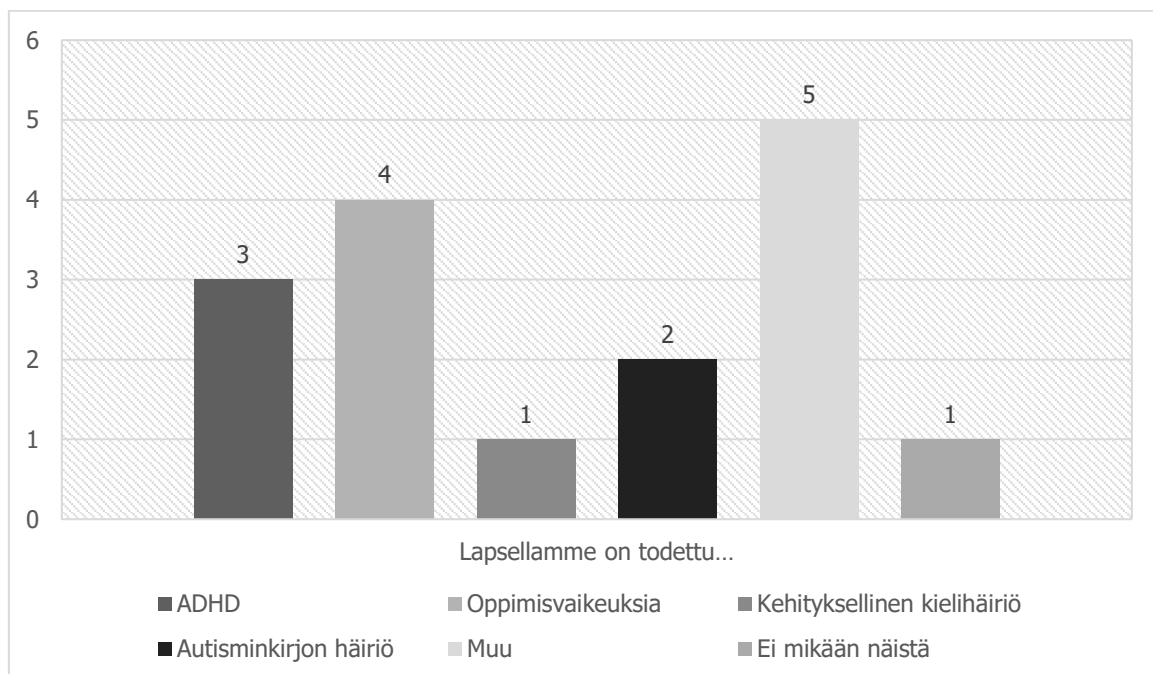
7.1.1 Erilainen ryhmäjako

Kyselyn vastauksista nousi esiin toive lasten jakamisesta iän mukaisesti omiin pienryhmiin lasten ohjatun ohjelman aikana. Lähtökohtaisesti tällainen käytäntö on leireillä jo olemassa, sillä ei voida olettaa, että esimerkiksi 1-vuotias ja 14-vuotias viettäisivät viikonlopun samojen aktiiviteettien äärellä. Hankkeen kurssin ensimmäisenä viikonloppuna lapset oli jaettu pienempien ja isompien lasten ryhmään, ja vain osa ohjelmaosuuksista oli heille yhteisiä. Toisena viikonloppuna lapsia oli mukana kuitenkin huomattavasti vähemmän eikä mukana ollut kaikista pienimpiä lapsia, joten ryhmien yhdistäminen oli toisen viikonlopun aikana perusteltu ratkaisu. Aiheeseen liittyvä palaute todennäköisesti koskikin vain tätä kurssin toista viikonloppua.

Toinen palautteista noussut kehitysehdotus liittyi kurssin osallistujien ryhmittämiseen samanikäisten lasten mukaisesti. Palautteesta on vaikea päätellä, tarkoitetaanko palautteessa kurssin osallistujien jakoa lasten iän mukaisesti esimerkiksi kurssin toiminnallisissa harjoituksissa vai kenties sitä, että tietyllä kurssilla kaikki osallistuvat lapset olisivat samanikäisiä. Esimerkiksi niin, että kurssilla kolme kaikkien osallistuvien perheiden lapset olisivat teini-ikäisiä, kurssilla neljä taaperoikäisiä, ja niin edelleen. Tällainen kurssikohtainen perheiden jaottelu voisi lisätä

vanhempien välistä vertaistukea. Vertaistuen tarjoamismahdollisuuksien lisääminen olisi todennäköisesti vanhemmille merkityksellistä, sillä vertaistuesta vanhemmat saavat itselleen apua ja empatiaa. Vertaistuki auttaa myös laittamaan asioita uusiin mittasuhteisiin ja auttaa huojentamaan omaa oloa sekä ajatuksia. (Kauppila 2018a, 247.) Tämä jako myös mahdollistaisi kurssin teemoihin keskittymisen juuri jonkun tietyn ikäryhmän kannalta. Tällöin kurssilla näkökulma pysyisi aina yhdessä ja samassa ikäryhmässä, mikä osaltaan voisi lisätä osallistujien vertaistuen saantia.

Käytännössä tällaisen jaon toteuttaminen olisi kuitenkin haastavaa. Se tarkoittaisi sitä, että kurssit tulisi jaotella tietyille lapsiryhmille jo hakuvaiheessa. Tämän jälkeen voisi mahdollisesti käydä esimerkiksi niin, että taaperoiden vanhemmille suunnatulle kurssille ei tulisi yhtään hakemuksia, ja taas teini-ikäisten vanhemmille suunnatulle kurssille tulisi niin paljon hakemuksia, ettei kaikkia halukkaita pystyittäisi ottamaan mukaan. Leirien järjestäminen vain yhdelle tai kahdelle perheelle ei myöskään ole toiminnan kannalta järkevää tai kustannustehokasta. Ongelma muodostuisi myös siitä, miten toimittaisiin sellaisten perheiden kohdalla, joissa on erikäisiä lapsia. Se, että hankkeen leireille ei pääsisi vain lasten iän takia ei myöskään edistä perheiden hyvinvointia. Tämä olisi siis myös ristiriidassa hankkeen tavoitteiden kanssa, joiden tarkoituksena on lisätä perheiden hyvinvointia (Lasten Kesä ry 2022b).

Kuvio 5: Lapsellamme on todettu.

Eräissä palautteissa ehdotettiin kehitysideana oman kurssin järjestämistä sellaisille henkilöille, joilla on neuropsykiatrisia haasteita. Palautteesta jää epäselväksi tarkoitetaanko sillä omaa kurssia lapsille vai vanhemmille, joilla on neuropsykykkisiä haasteita. Tällaisen kurssin järjestäminen tarjoaisi osallistujille todennäköisesti vielä enemmän vertaistukea ja koen, että tällaiselle kurssille voisi olla tarvetta ja kysyntää. Erityislapsien vanhempien on tärkeää päästä näkemään, että muutkin vanhemmat kohtaavat samanlaisia haasteita osana perheen arkea. Erityislapsen vanhemmalle myös hyväksytyksi tulemisen tarve vertaisten joukossa voi olla suurempi kuin muilla. (Backström 2023.) Hankkeen kurssien jakaminen tietyn ryhmän mukaan nostaisi kuitenkin esiin taas samat ongelmat, joita toin esiin edeltävässä kappaleessa. Vanhemmille toteutetun kyselyn tuloksista (Liite 2) myös nähdään, että jo tällä ensimmäisellä kurssilla useammassa perheessä lapsella tai lapsilla oli todettu jotain neuropsykykkisiä haasteita.

7.1.2 Aikataulu ja etenemisnopeus

Niin vanhempien kuin ohjaajienkin palautteista nousi esiin toive kurssin aikataulujen kehittämistä. Kyselyyn vastanneista vanhemmista noin puolet eivät olleet täysin sitä mieltä, että kurssin rytmi ja aikataulut olivat onnistuneita ja palautteen perusteella myös kurssin kokonaiskestossa voisi olla jotain kehitettävää. Vanhempien palautteissa oli kaksi mainintaa siitä, että kurssin etenemistahti tuntui vastaajasta liian hitaalta. Tämän palautteen perusteella kurssia on helppo kehittää nopeuttamalla kurssin etenemistahtia. Kuitenkin on tärkeää, että kurssilla käydään läpi kaikki siihen kuuluvat osat. Se, että joidenkin osallistujien mielestä etenemistahti on liian hidas, ei myöskään tarkoita sitä, että kaikki osallistujat olisivat samaa mieltä.

Kurssin osallistujat ovat keskenään todennäköisesti erilaisia oppijoita. Eri ihmiset oppivat asioita eri tavoilla ja omaan oppimiseen vaikuttavat useat eri tekijät (Halinen, Hotulainen, Kauppinen, Nilivaara, Raami, Vainikainen 2016, luku ”Oppimiskäsitys on ikkuna oppimiseen”). Myös kurssin osallistujista osa voi haluta keskittyä pidempään opettavien asioiden pohtimiseen tai muistiinpanojen kirjoittamiseen, kun taas toisille nopeampi eteneminen sopii paremmin. Mielestäni jatkossa kurssien lopussa tulisi jatkaa palautteenkeruuta ja pyytää palautetta kurssin etenemistahdista. Mikäli palautteissa nousee jatkossakin pyyntö etenemistahdin nopeuttamisesta, kurssin aikataulua voisi kehittää sen mukaisesti. Ryhmiltä voisi myös avoimesti tasaisin väliajoin kysyä, että halutaanko tiettyyn aiheeseen paneutua yhteisesti enemmän vai siirtyä ohjelmassa eteenpäin.

Ohjaajien kyselyn vastauksissa oli toive lauantai-iltapäivien ohjelman keventämisestä esimerkiksi jollain koko perheen toiminnallisella osuudella. Leirien aikana lauantai-iltapäivisin ohjaajilla on lasten kanssa ohjelmaa noin 12:30-16:30 välisenä aikana. Ohjelman välissä lapsilla ja ohjaajilla on välipalatauko, mutta tämän tauon ohjaajat viettävät lasten kanssa, sillä vanhemmilla on tauko keskenään ilman lapsia. Toisena viikonloppuna lauantai-iltapäivän ohjelma aloitettiin koko perheen yhteisellä pelituokiolla ulkona, joka omalta osaltaan kevensi ohjaajien iltapäivää ja oli toivottavasti myös perheille mieluista tekemistä yhdessä koko perheen kesken. Muuten leirien aikana lapsilla ja vanhemmilla ei ollut yhteistä ohjattua ohjelmaa päivisin.

Ohjaajien lauantai-iltapäivän aikataulua voitaisiin kehittää ja keventää lisäämällä samanlaisen koko perheen yhteisen ohjelmaosuuden myös ensimmäisen viikonlopun ohjelmaan. Mahdollisuus tällaisen ohjelmaosion järjestämiseen riippuu Toimiva perhe – kurssin aikataulusta, mutta palaten vanhempien palautteisiin kurssin etenemistahdin nopeuttamisesta, voisi tällaiselle ohjelmatuokiolle löytyä aikaa. Tarve tälle kehitykselle riippuu myös tietysti paljon itse ryhmästä. Ohjaajien työtä keventää jo itsessään esimerkiksi se, jos leirillä on paljon pieniä lapsia, jotka nukkuvat päiväunia iltapäivisin.

Toimiva perhe – kurssi koostuu 24 oppitunnista ja kursseja voidaan järjestää eri muotoisina. Toimiva perhe – toimivampi arki! -hankkeessa uutta ja ainutlaatuista onkin se, että kurssi toteutetaan leirimuotoisesti kahtena viikonloppuna. (Lasten Kesä ry 2022b.) Tämä tuo kuitenkin omat haasteensa kurssin aikataulun suunnitteluun, sillä kaikki kurssilla käytävät asiat täytyy saada mahtumaan kahteen viikonloppuun. Tämän takia kurssin kokonaisuudesta on lähes mahdotonta lyhentää. Palautteesta voidaan kuitenkin päätellä, että osallistujat kaipasivat kurssin kokonaisuuteen kehitystä. Mahdollisuuksien mukaan kurssin voisi jakaa esimerkiksi kolmelle viikonlopulle, jolloin leireillä olisi aikaa enemmän kurssiosuuksien käsittelylle, vapaa-ajalle ja koko perheen yhdessä tekemiselle. Tämä kuitenkin vaatisi perheiltä isompaa sitoutumista sekä aikaa ja halua käyttää kolme viikonloppua kurssin suorittamiseen.

7.2 Muut kehitysehdotukset

Palautteenkeruun ja siitä esiinnousseiden kehityskohteiden lisäksi olen myös itse väistämättä huomannut muutamia mahdollisia kehityskohteita ollessani mukana hankkeen leireillä tai muu-

ten tehdessäni töitä hankkeen parissa. Yksi näistä kehityskohteista on esitysmateriaali – tai materiaalin esitysmuoto. Toinen kehityskohde on viikonloppujen välinen verkkotapaaminen sekä se, miten osallistujat saataisiin perehtymään verkkomateriaaleihin. Nämä kehitysehdotukset liittyvät siis enemmän kurssin käytäntöihin ja järjestelyyn kuin itse leiritoimintaan.

7.2.1 Esitysmateriaali digitaaliseen muotoon

Ensimmäisen Toimiva perhe -kurssin aikana kurssilla käytettiin kurssin teorian ja menetelmien esittämiseen fläppitaulua ja –papereita. Fläppipapereiden valmisteluun kului paljon aikaa ja ne myös kuluivat käytössä nopeasti. Fläppitaulu on myös kooltaan suhteellisen pieni ja kaikkien osallistujien täytyy istua lähellä sitä nähdäkseen, mitä taululla lukee. Tietysti fläppipapereiden käytössä on hyviäkin puolia. Papereihin on helppo piirtää tai kirjoittaa lisäyksiä kesken ohjauksen ja kurssin ohjaaja voi tuntua osallistujista enemmän läsnä olevalta fläppitaulun vieressä kuin läppärim takana. Kuitenkin kurssin esitysmateriaalin muuntaminen ainakin osittain digitaaliseen muotoon voisi olla toimiva ratkaisu toiminnan kehittämiseksi.

Digitaalisen esitysmateriaalin, kuten diaesityksen, voi heijastaa esimerkiksi videotykin avulla isommalle näytölle, jolloin kurssin osallistujat hyvin todennäköisesti näkevät sen myös paremmin kuin fläppitaulun. Tietokoneella on myös nopeampaa ja helpompaa muokata esitettäviä dioja toisin kuin fläppipapereita, joita muokatakseen ne täytyy todennäköisesti tehdä kokonaan uudestaan. Diaesitykseen voi myös helposti lisätä mukaan kuvia ja videoita sekä erilaisia animaatioita, jotka monipuolistaisivat kurssin teoriaosuuksia ja voisivat kiinnittää osallistujien huomiota eri tavalla. Esitysmateriaalin mukana kuljettaminen olisi myös huomattavasti helpompaa eikä tarvitsisi pelätä sitä, että joku papereista unohtuisi ottaa leirille mukaan. Materiaalia voisi myös helposti jakaa osallistujille eikä heidän välttämättä tarvitsisi kirjoittaa muistiinpanoja – tai ainakaan sanatarkkoja kopioita esitysmateriaalista eikä ottaa kuvia fläppipapereista. Valmiiksi tehdyn diaesityksen esittäminen ei myöskään vaatisi koko ajan läppärim takana istumista, ja ohjaaja olisi edelleen ryhmässä läsnä.

7.2.2 Väliohjelman kehittäminen

Ensimmäisen kurssin aikana huomasin, että harva kurssille osallistunut vanhempi oli ennen toista viikonloppua perehtynyt työkirjan sisältöihin tai katsonut heille lähetettyjä verkkomateriaaleja. Tämän takia toisen viikonlopun aikana täytyi käyttää aikaa niiden asioiden käsittelyyn, joita verkkomateriaaleissa oli käsitelty. Tätä ei alun perin ollut laskettu mukaan viikonlopun aikatauluun, joten aikatauluja täytyi hieman muokata sen mukaisesti. Myös vain noin puolet kurssin osallistujista osallistui verkkotapaamiselle, joka viikonloppujen välillä pidettiin. Kehityskohtena väliohjelmassa onkin mielestäni se, miten sitouttaa osallistujia tulemaan mukaan verkkotapaamiselle, ja miten saadaan osallistujat tutustumaan verkkomateriaaleihin ennen toista viikonloppua.

On tärkeää, että materiaalit ovat osallistujien käytettävissä ja että he saavat palata niiden äärelle milloin tahansa. Nämä materiaalit ja niiden käyttäminen tukevat osallistujien tunne- ja vuoro-vaikutustaitojen kehittymistä toivottavasti vielä pitkään kurssin jälkeenkin. Kuitenkin, jos tarkoituksena on se, että osallistujat tutustuisivat materiaaleihin viikonloppujen välillä, täytyy heitä kehottaa siihen ehkä hieman vaativammin. Toinen vaihtoehto on muokata kurssin aikataulua niin, että toisella viikonlopulla käydään samat asiat läpi kuin verkkomateriaaleissa joka tapauksessa, olivat osallistujat sitten tutustuneet niihin tai eivät. Näin voidaan varmistaa, että kurssilla käydään kaikki siihen kuuluvat osiot läpi, eikä mikään aihealue jää käsittelemättä.

Verkkotapaamisella keskityttiin lähinnä kuulumisten vaihtoon osallistujien kesken sekä muutama seuraavaa viikonloppua kohti orientoivaan harjoitukseen. Verkkotapaaminen ei ollut pakollinen ja osallistujat saivat yhdessä äänestää heille tapaamiselle parhaiten sopivan ajan. On ymmärrettävää, että on vaikeaa löytää sellainen aika, joka sopisi kaikille osallistujille. Tarkoituksena oli, että tapaamisella olisi ollut enemmän osallistujia kuin alle puolet kurssin osallistujista. Mahdollisesti tulevaisuudessa voitaisiin kokeilla tapaamisajan päättämistä jo etukäteen, niin että sen ajankohta ilmoitettaisiin osallistujille samalla kuin kurssin muutkin aikataulut. Väliohjelmaa voi lähteä kehittämään monella eri tavalla moneen eri suuntaan. Tarkoituksenmukaista onkin todennäköisesti seurata seuraavan kurssin osallistujien käytöstä ja mielipiteitä niin verkkotapaamisen kuin verkkomateriaalienkin suhteen ja toimia havaintojen mukaisesti.

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI

8.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Käytin opinnäytetyöni aineistona leiriohjaajilta, leireille osallistuneilta lapsilta sekä vanhemmilta kyselylomakkeilla kerättyä tietoa Toimiva perhe – toimivampi arki! -hankkeen ensimmäisestä kurssista. Opinnäytetyön tekoa aloittaessani ajatuksenani oli, että saisin palautteita noin kahdeltakymmeneltä aikuiselta, noin kahdeltakymmeneltä lapselta sekä kaikilta neljältä leiriohjaajalta. Toiselle kurssiviikonlopulle tuli kuitenkin paljon peruutuksia ja lopulta palautteita saatiin vain puolelta toivomastani määrästä. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että palautteet saatiin kaikilta niiltä osallistujilta, jotka osallistuivat molemmille kurssin leiriviikonlopuille ja suorittivat kurssin kokonaan.

Ensimmäiselle viikonlopulle osallistuneille vanhemmille lähetin niin sanotun välikyselyn, mutta siihen ei saatu vastauksia. Vaikka vastauksia olisi saatu, olisivat ne koskeneet vain kurssin ensimmäistä puoliskoa eivätkä siten kertoneet koko kurssista kokonaisuutena. Tämän välikyselyn vastauksia ei olisi siten voitu suoraan rinnastaa koko kurssin käyneiden osallistujien vastauksiin. Palautetta näiltä poisjääneiltä osallistujilta saadaan tulevaisuudessa kerättyä, mikäli he osallistuvat jollekin muulle hankkeen kurssin toiselle viikonlopulle. Palautteen saaminen vasta silloinkin on hankkeen kehittämisen kannalta tärkeintä, vaikka se ei enää silloin ole hyödyksi opinnäytetyössäni. Kerätyn aineiston määrä vaikuttaa myös opinnäytetyön luotettavuuteen, jonka takia suuria muutoksia hankkeen leirien toimintaan ei tulisi mielestäni näiden palautteiden perusteella tehdä.

Työn luotettavuuteen vaikuttaa myös käytetty lähdemateriaali. Toimiva perhe – kurssin teoria pohjautuu Thomas Gordonin Toimiva perhe – kirjaan, joka on jo valitettavan vanha teos, mutta opinnäytetyöni teoriaosuuden kannalta erittäin oleellinen. Opinnäytetyössäni käyttämäni lähdemateriaali on myös rajattua johtuen siitä, että iso osa lähteistä liittyy Gordonin vuorovaikutusmalliin. Tämä on kuitenkin mielestäni perusteltua, sillä Gordonin filosofia on oleellisessa osassa Toimiva Perhe – kurssia ja sen myötä myös koko hankkeen toiminnassa. Työn luotettavuutta lisäävät kuitenkin myös muut relevantit lähteet esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyen.

Opinnäytetyötä varten kerätty tieto ja tutkimustulokset ovat hyödyllisiä ennen kaikkea opinnäytetyön tilaajalle. Tutkimusta voivat kuitenkin hyödyntää myös muut sellaiset tahot, jotka esimerkiksi järjestävät Toimiva perhe – kursseja tai muita vastaavia kursseja. Opinnäytetyöni tuo esiin perheleirit toimivana muotona Toimiva perhe -kurssin järjestämiselle, mikä voi myös olla tietona hyödyllinen vastaavia kursseja järjestäville tahoille. Opinnäytetyöni myös tukee ajatusta siitä, että Toimiva perhe – kurssit kehittävät osallistujiensa tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tätäkin tietoa voivat hyödyntää muut kursseja järjestävät tahot tai sellaiset tahot, jotka tutkivat Toimiva perhe - kurssien hyötyä tai vaikutuksia. Yleisesti voidaan ajatella, että opinnäytetyöni tuottaa tietoa hankkeen toiminnasta ja sen vaikutuksista esimerkiksi muille alan toimijoille, sekä korostaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä.

Opinnäytetyön eettisyyden näkökulmasta on tärkeää informoida tutkittavia henkilöitä tutkimuksesta (Hautio & Otonkorpi-Lehtoranta 2022). Jo kurssin ensimmäisen viikonlopun aikana kerroimme yhdessä hankekoordinaattorin kanssa kurssin osallistujille, että tekisin opinnäytetyötäni hankkeeseen liittyen, ja että tulisin käyttämään kurssin lopussa kerättävää palautetta opinnäytetyöni aineistona. Minusta oli tärkeää tuoda tämä jo siinä vaiheessa osallistujien tietoon, jotta he olisivat tietoisia asiasta ja voisivat esimerkiksi tarvittaessa pyytää, ettei heidän palautettaan käytettäisi aineistossa. Itse myös toivoin, että tämä tieto voisi lisätä heidän motivaatiotaan palautteen täyttämiseen. Toisena viikonloppuna osallistujia vielä muistutettiin aiheesta.

Kyselyn alussa mainittiin, että kyselyn avulla kerättyä tietoa käytettäisiin osana yhteisöpedagogin (AMK) opinnäytetyötä sekä Lasten Kesä ry:n Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeen toiminnan kehittämistä. Tutkimuksen kohteet olivat kyselyä täyttäessään siis tietoisia siitä, kuka tutkimuksen tekijä on, mikä on tutkimuksen syy ja mihin tutkimustuloksia käytetään. Kyselyssä mainittiin myös, että kysely tulisi täyttää täysin nimettömänä eikä sen vastauksia yhdistettäisi leiriläisiin. Myös lasten ja ohjaajien palaute kerättiin täysin anonymisti. Kyselyssä ei myöskään ollut tarvetta kerätä vastaajien henkilötietoja, joten eettisiä seikkoja henkilötietojen keräämiseen, säilyttämiseen tai hävittämiseen ei tarvinnut opinnäytetyössä kiinnittää huomiota. Opinnäytetyöstä tai käytetystä aineistosta ei myöskään voida tunnistaa kyselyyn vastanneita henkilöitä vastauksien perusteella.

Sovimme tilaajan kanssa, että heidän puolestaan kyselyn vastaajilta ei tarvinnut pyytää erikseen suostumusta tutkimukseen. Vastaajilla oli myös olemassa mahdollisuus jättää vastaamatta kyselyyn. Kyselyissä kyselyyn vastaaminen voidaankin tulkita luvan antamiseksi (Hautio &

Otonkorpi-Lehtoranta 2022). Lasten Kesältä minulla oli suullinen lupa suorittaa kyselytutkimus kurssin osallistujille. Eettisesti opinnäytetyöprosessissa minun on myös täytynyt huomioida vaitiolovelvollisuus leiriläisistä ja leireillä käydyistä keskusteluista leiritoiminnan aikana sekä sen jälkeen.

8.2 Tilaajan arvio

Olen koko opinnäytetyöprosessin ajan ollut töissä Lasten Kesä ry:llä ja siten ollut tiiviisti yhteistyössä tilaajan kanssa prosessin aikana. Tilaaja on tästä syystä päässyt tutustumaan esimerkiksi kyselyiden vastauksiin sekä kehitysehdotuksiin jo ennen opinnäytetyön valmistumista. Tutkimustuloksia sekä kehitysehdotuksia on myös jo keretty hyödyntämään hankkeen toiminnassa. Esimerkiksi hankkeen toisella kurssilla otettiin jo käyttöön fläppitaulun rinnalle valkokangas ja diaesitys. Pyysin opinnäytetyön tilaajalta eli hankkeen hankekoordinaattorilta myös kirjallisen arvion opinnäytetyöstäni:

Opinnäytetyöprosessi on tukenut arvokkaalla tavalla Toimiva perhe – toimivampi arki! -hankkeen toiminnan alkuvaihetta. Hankkeen ensimmäiseltä Toimiva perhe -kurssilta kerättyjen palautteiden ja havaintojen käsittely sekä niistä muodostunut pohdinta olisi ilman tätä työtä jäänyt huomattavasti pintapuolisemmaksi ja abstraktimmaksi. Kurssin vahvuuksia ja kehittämistarpeita on alustettu ja pohdittu työssä avarakatseisesti ja asiantuntevasti. Opinnäytetuotoksen lisäksi koko projekti kaikine vaiheineen ja jatkuvine yhteisine keskusteluineen ovat rikastuttaneet ja tuoneet kehittävää otetta Toimiva perhe -kurssien järjestämiseen. (Karppinen 2023.)

Esittelin opinnäytetyötäni sekä erityisesti sitä varten pohtimiani kehitysideoita myös Toimiva perhe – toimivampi arki! – hankkeen ohjausryhmän tapaamisella tammikuussa 2023. Tapaamisessa olivat mukana minun ja hankekoordinaattorin lisäksi edustajia hankkeen yhteistyökumppaneina toimivista järjestöistä. Olin ennen tapaamista koostanut edellisessä luvussa esittelemistäni kehitysideoista esityksen, jonka lähetin ryhmän jäsenille vielä tapaamisen jälkeen. Esitin tapaamisella tiivistetysti palautteista ja havainnoistani nousseet kehityskohteet sekä ajatukseni niistä.

8.3 Oma arvio

Aiheena tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen Toimiva perhe – toimivampi arki! -hankkeen perheleireillä on ajankohtainen, sillä hanke on aivan uusi, eikä kursseja ole aiemmin järjestetty perheleirien yhteydessä. Opinnäytetyöni on myös ollut avuksi tilaajalle hankkeen tavoitteiden saavuttamisen, leirien onnistumisen ja kurssin osallistujien tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen arvioinnissa. Tilaajalle jää käyttöön kaikki opinnäytetyössäni palautteista koostamat kehitysehdotukset sekä mahdollisuus kehittää hankkeen leirejä niiden ja työn tutkimustulosten avulla. Minusta on tärkeää, että tekemästäni työstä on tilaajalle arvoa ja hyötyä. Olenkin siis tyytyväinen siihen, että näin on. Opinnäytetyön parissa työskentely on myös ollut oman oppimiseni sekä ammatillisen kehittymiseni kannalta erittäin hyödyllistä ja arvokasta.

8.4 Pohdinta

Opinnäytetyöni tutkimuskohde ja aineisto perustuu vain hankkeen ensimmäiseen kurssiin ja valitettavasti keräämäni aineisto jäi pienemmäksi kuin olin ajatellut toisen viikonlopun peruutuksien vuoksi. Näiden seikkojen takia koen, että kaikki keräämäni tieto on ehdottomasti hyödyllistä hankkeen kehittämisen kannalta, mutta mitään radikaaleja muutoksia toimintaan ei tulisi vasta näiden palautteiden perusteella tehdä. Lähtökohtaisesti saatu palaute hankkeen leireistä oli positiivista ja on tärkeää, että palautteesta nähdään, että leirit ovat edistäneet osallistujien hyvinvointia sekä kehittäneet osallistujien tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Se on hankkeen toiminnan ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkityksellisintä.

Tulevilta hankkeen kursseilta kerätyn palautteen avulla voidaan myöhemmin tutkia ovatko vastaukset samanlaisia kuin ensimmäisellä kurssilla vai onko niissä mahdollisesti eroja. Esimerkiksi etenemistahdin nopeuttamiseen liittyvän palautteen takia ei minusta ole tarkoituksenmukaista tehdä vielä muutoksia kurssin aikatauluun, vaan enemmänkin seurata tilannetta. Toimintaa voi tulevaisuudessa kehittää sitten sen mukaan tukevatko tulevat palautteet tätä kehitysehdotusta vai eivät. Jokainen ryhmä on kuitenkin erilainen ja sen jäsenet voivat kokea asiat eri tavalla kuin toisessa ryhmässä.

Tulevana yhteisöpedagogina koen opinnäytetyöni soveltuneen yhteisöpedagogin toimialalle, sillä opinnäytetyön toimintaympäristö on ollut järjestö- ja hanketoiminnan ytimessä. Yhteisöpedagogin opinnot valmentavat opiskelijaa järjestötyön eri ympäristöihin, hanketyöskentelyyn, ryhmien ohjaukseen ja kohtaamiseen sekä toiminnan kehittämiseen (Humak 2023a, 7, 14, 19). Kaikki nämä alueet ovat olleet vahvasti osana opinnäytetyöprosessiani, mikä vahvistaa työn soveltuvuutta yhteisöpedagogin toimialalle. Opinnäytetyön tekeminen on ollut minusta todella mielenkiintoinen ja opettavainen prosessi aina aiheen valinnasta tekstin viimeistelyyn saakka. Lähdin mielelläni työstämään mahdollista opinnäytetyön aihetta Lasten Kesä ry:n kanssa, sillä olin tehnyt järjestössä aikaisemmin opintoihini kuuluvan harjoittelun ja viihdyin harjoittelussa. Aihe opinnäytetyölle syntyi luontevasti syksyllä 2022 alkaneesta uudesta hankkeesta.

Tein opinnäytetyötä tehdessäni kehittävän harjoittelun myös Lasten Kesällä hankkeen parissa ja harjoittelun päätyttyä työllistyin Lasten Kesälle. Nykyään työtehtäviini kuuluu muun työn ohella myös osa Toimiva perhe – toimivampi arki! - hankkeesta. Tämän takia opinnäytetyöni on prosessina kulkenut vahvasti työni ohella ja esimerkiksi opinnäytetyössäni mainitsemia kehityskohteita on yhdessä hankekoordinaattorin kanssa käyty läpi ja otettu käyttöön jo ennen opinnäytetyön valmistumista. On erittäin mielenkiintoista päästä jatkamaan hankkeen toiminnan kehittämistä ja päästä näkemään, miten hankkeen toiminta etenee tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Aarnos, Eila & Valli, Raine 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (E-kirja.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Backström, Arto 2023. Vertaistuesta voimaa. Viitattu 8.2.2023. <https://erityisvoimia.fi/vertaistuesta-voimaa/>
- Gordon Thomas 2004. Toimiva Perhe: Käytössä kokeiltuja menetelmiä vastuuntuntoisten lasten kasvattamiseen. Helsinki: LK-kirjat.
- Gordonin toimivat ihmissuhteet ry 2022. Vuorovaikutuskurssit. Viitattu 19.10.2022. <https://www.gtiry.net/vuorovaikutuskurssit/>
- Halinen, Irmeli & Hotulainen, Risto & Kauppinen, Eija & Nilivaara, Päivi & Raami, Asta & Vainikainen, Mari-Pauliina 2016. Ajattelun Taidot Ja Oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hautio, Minna & Otonkorpi-Lehtoranta Katri 2022. Tutkimusetiikka. Webinaari 27.1.2022 ja diat. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Humak 2023a. Opetussuunnitelma 2018–2024, yhteisöpedagogi koulutus. Viitattu 8.2.2023. <https://opiskelijanopas.humak.fi/wp-content/uploads/sites/5/2021/10/Yhteisopedagogi-AMK-OPS-2018-24.pdf>
- Humak 2023b. Yhteisöjen kehittäjä – neljä suuntautumisvaihtoehtoa. Viitattu 7.2.2023. <https://www.humak.fi/koulutus/yhteisopedagogi-amk/>
- Jalovaara, Esko 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus.
- Juuli, Pauli & Puusa, Anu 2020. Laadullisen Tutkimuksen Näkökulmat Ja Menetelmät. (E-kirja.) Helsinki: Gaudeamus.
- Karppinen, Artturi 2023. Opinnäytetyön arviointi. Email emma.lasonen@lastenkesa.fi 1.2.2023.
- Kauppila, Elina 2018a. Ihana perhe. Tietoisien vanhemmuuden ABC. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Kauppila, Elina 2018b. Huomaa hetki perheessä. Vanhemman tunnetaitokirja. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Kyrö, Kaisa 2017. Lasten Kesä ry. Vaikutusselvitys 2016–2017. Viitattu 15.11.2022. <https://www.lastenkesa.fi/wp-content/uploads/2020/08/Vaikutus selvitys-2016-2017.pdf>
- Lasten Kesä ry 2022a. Lasten Kesä ry. Viitattu 14.11.2022. <https://www.lastenkesa.fi/>
- Lasten Kesä ry 2022b. Toimiva perhe – toimivampi arki! perheleirihanke 2022–2024. Viitattu 14.11.2022. <https://www.lastenkesa.fi/toimiva-perhe/>
- Lasten Kesä ry 2022c. Lomatuen myöntäminen. Viitattu 14.11.2022. <https://www.lastenkesa.fi/leiritoiminta/lomatuen-myontaminen/>

- Mäkinen, Tommi & Kostiainen, Emma & Klemola, Ulla 2022. Significant in life: Core learning outcomes of a social and emotional course in physical education teacher education. *International Approaches to Promoting Social and Emotional Learning in Schools*. Viitattu 18.1.2023. https://converis.jyu.fi/converis/portal/detail/Publication/104109704?lang=fi_FI
- Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Opetushallitus 2023. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. Viitattu 5.2.2023. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>
- Pokka 2023. Tietoa Pokasta. Viitattu 12.1.2023. <https://pokka.kukunori.fi/about>
- Rosenberg, Marshall B. 2015. Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus. Suomentanut Teija Hartikainen. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Seppänen, Mari 2021. Tunnetaidot voimavarana: Opas Sosiaali- ja Terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. (E-kirja.) Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Talvio, Markus 2014. How do teachers benefit from training on social interaction skills? Developing and utilising an instrument for the evaluation of teachers' social and emotional learning. Viitattu 17.1.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/136437/how-dotea.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Talvio, Markus & Klemola, Ulla 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virtanen, Petri 2007. Arviointi: arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. (E-kirja.) Helsinki: Edita.

LIITTEET

Liite 1.

TOIMIVA PERHE - TOIMIVAMPI ARKI! -HANKKEEN PALAUTEKYSELY AIKUISILLE

Tämän kyselyn avulla keräämme palautetta Lasten Kesä ry:n Toimiva perhe - toimivampi arki! -hankkeen toiminnasta. Kyselyn avulla kerättyä tietoa hyödynnetään myös yhteisöpedagogin (AMK) opinnäytetyössä.

Kysely täytetään täysin nimettömänä eikä sen vastauksia yhdistetä leiriläisiin.

Toivomme, että jokainen leirin aikuinen täyttäisi kyselyn erikseen, vaikka olisitte samaa perhettä!

Kiitos ajastanne, palaute on toimintamme kehittämisen ja jatkuvuuden kannalta erittäin arvokasta!

SUKUPUOLI

Nainen

Mies

Muu

En halua kertoa

PERHESUHDE

Yhden vanhemman perhe

Kahden vanhemman perhe

Uusperhe

Sijaisperhe

Muu _____

LAPSELLAMME/LAPSILLAMME ON TODETTU

Voit valita useamman. Tietoa käytetään Toimiva perhe -kurssin kehittämiseen neuropsykiatristen häiriöiden näkökulmasta.

- ADHD
- Oppimisvaikeuksia
- Touretten oireyhtymä
- Kehityksellinen kielihäiriö
- Autismikirjon häiriö
- Muu, mikä? _____
- Ei mitään näistä

ARVIOI SEURAAVIA KOULUTUSTA/KURSSIA KOSKEVIA VÄITTÄMIÄ.

Tarkastele väittämiä Toimiva perhe -kurssin näkökulmasta!

	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä
Tunne- ja vuorovaikutustaitoni kehittyivät Toimiva perhe -kurssin myötä	☐	☐	☐	☐
Kurssilla opetellut taidot olivat hyödyllisiä	☐	☐	☐	☐
Kurssi tarjosi uusia työkaluja ristiriitaisiin tilanteisiin	☐	☐	☐	☐
Olen ottanut kurssilla opeteltuja menetelmiä käyttöni arjessa	☐	☐	☐	☐
Aion jatkaa taitojen harjoittelua ja käyttämistä myös leiriviikonloppujen jälkeen	☐	☐	☐	☐
Kurssin keskusteluosuudet olivat antoisia	☐	☐	☐	☐
Kurssin ohjaaja osasi asiansa hyvin	☐	☐	☐	☐
Kurssimateriaali oli riittävää ja hyödyllistä (työkirja, perhekortit, videot, esitysmateriaali)	☐	☐	☐	☐
Kurssin kesto kokonaisuudessaan oli sopiva	☐	☐	☐	☐
Kurssin rytmi ja aikataulut olivat onnistuneet	☐	☐	☐	☐
Käytännön puitteet olivat kunnossa (tilat, valot, ääni yms.)	☐	☐	☐	☐

VOIT HALUTESSASI TÄSMENTÄÄ VASTAUKSIASI.

Vastauksesi...

ARVIOI SEURAAVIA KOULUTUSTA/KURSSIA KOSKEVIA VÄITTÄMIÄ.

Tässä voit tarkastella väittämiä koko kurssikokonaisuuden ja leiriviikonloppujen näkökulmasta.

	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä
Tutustuin leireillä uusiin ihmisiin	☐	☐	☐	☐
Leirit tarjosivat vertaistukea	☐	☐	☐	☐
Leirit lisäsivät hyvinvointiani	☐	☐	☐	☐
Lapsella/lapsilla oli mukavaa leireillä	☐	☐	☐	☐
Minulla oli mukavaa leireillä	☐	☐	☐	☐
Leirihenkilökunta oli ammattimaista	☐	☐	☐	☐
Ruoka oli hyvää	☐	☐	☐	☐
Ruokaa oli riittävästi	☐	☐	☐	☐
Leiriviikonloppujen aikataulut olivat onnistuneet	☐	☐	☐	☐
Lomakeskuksen tilat palvelivat hyvin	☐	☐	☐	☐

VOIT HALUTESSASI TÄSMENTÄÄ VASTAUKSIASI. MITÄ MUUTA HYÖTYÄ KOET SAANEESI KURSSISTA JA LEIRIVIIKONLOPUISTA KOKONAISUUDESSAAN.

Vastauksesi...

MIKÄ FIILIS SINULLE JÄI KURSSISTA JA LEIREISTÄ KOKONAISUUDESSAAN?

			
Erittäin huono	Huono	Hyvä	Erittäin hyvä
☐	☐	☐	☐

ASTEIKKOLA 1-5 KUINKA TODENNÄKÖISESTI SUOSITTELISIT HANKKEEN TOIMINTAA TUTUILLES?

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

MITEN KEHITTÄISIT KOULUTUSTA/KURSSIA?

Vastauksesi...

MUITA TERVEISIÄ.

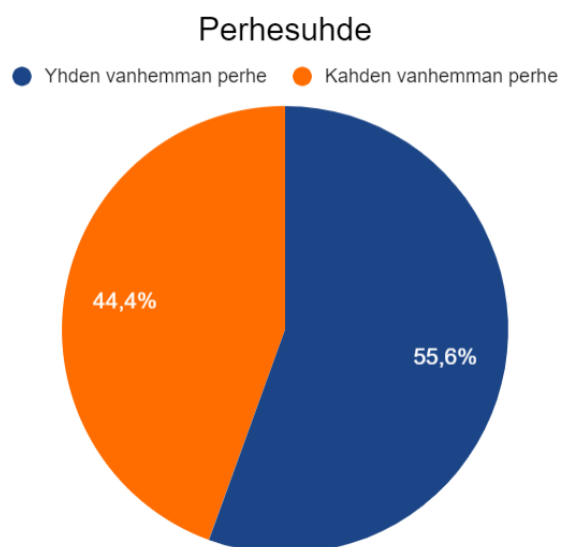
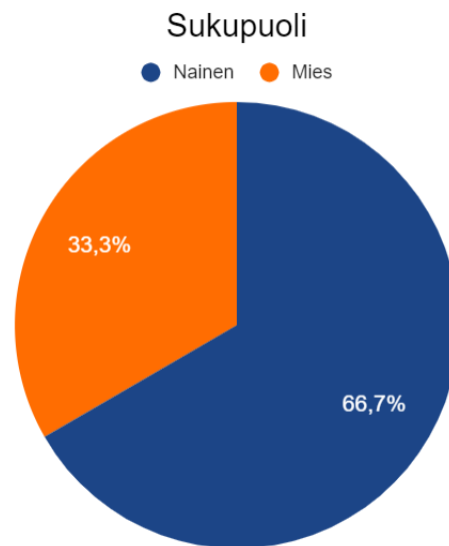
Sana on vapaa!

Vastauksesi...

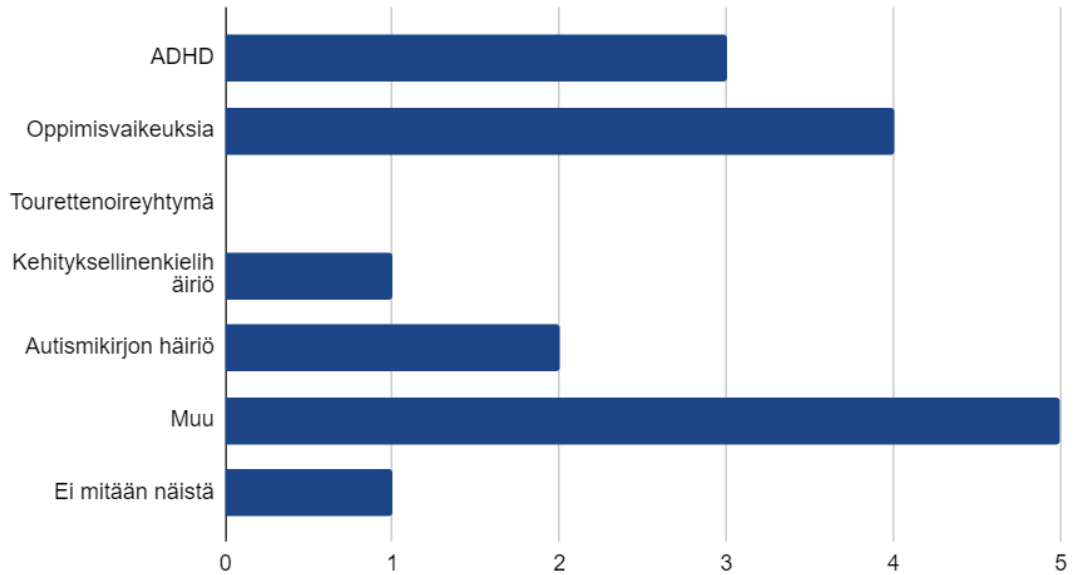
VANHEMPIEN PALAUTTEET
LASTEN KESÄ RY:N TOIMIVA PERHE - KURSSI 1

Palautteet kerättiin Pokka-kyselyllä.

Vastauksia saatiin 9.

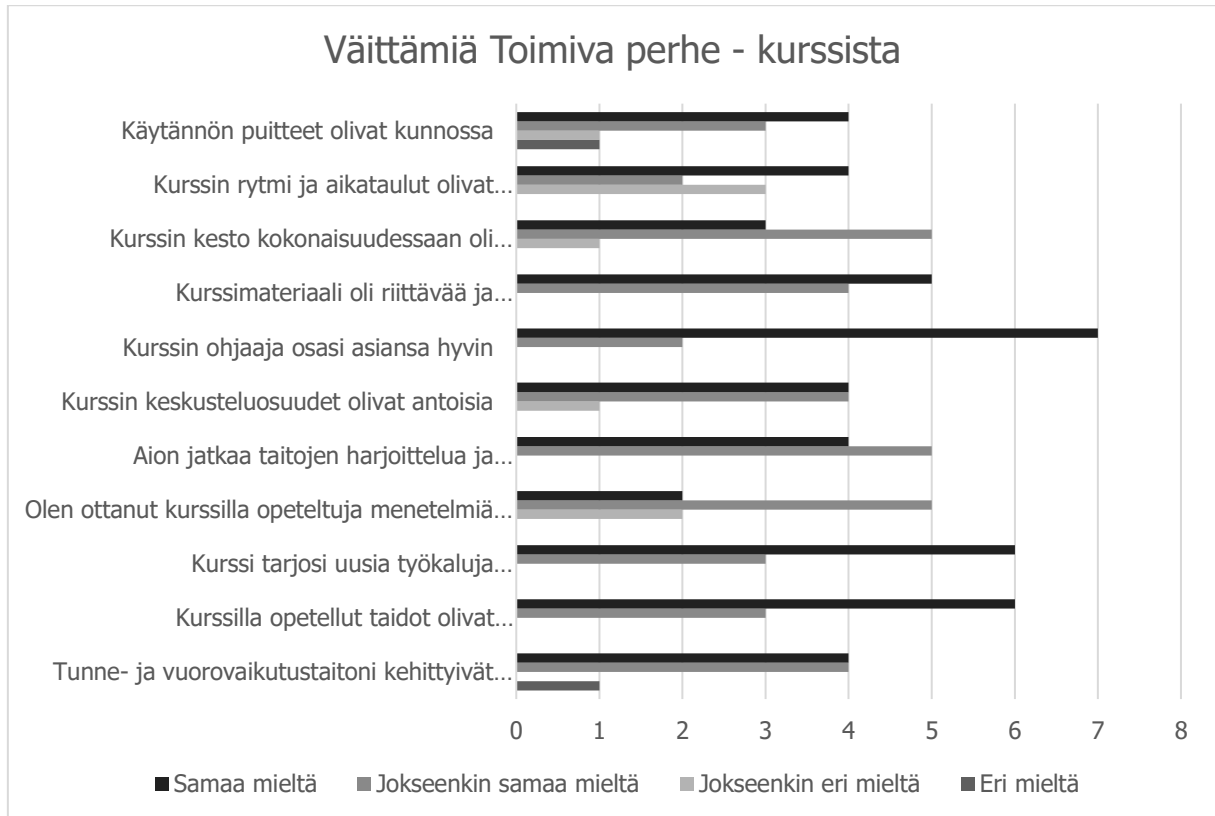

Lapsellamme on todettu

Muu, mikä?

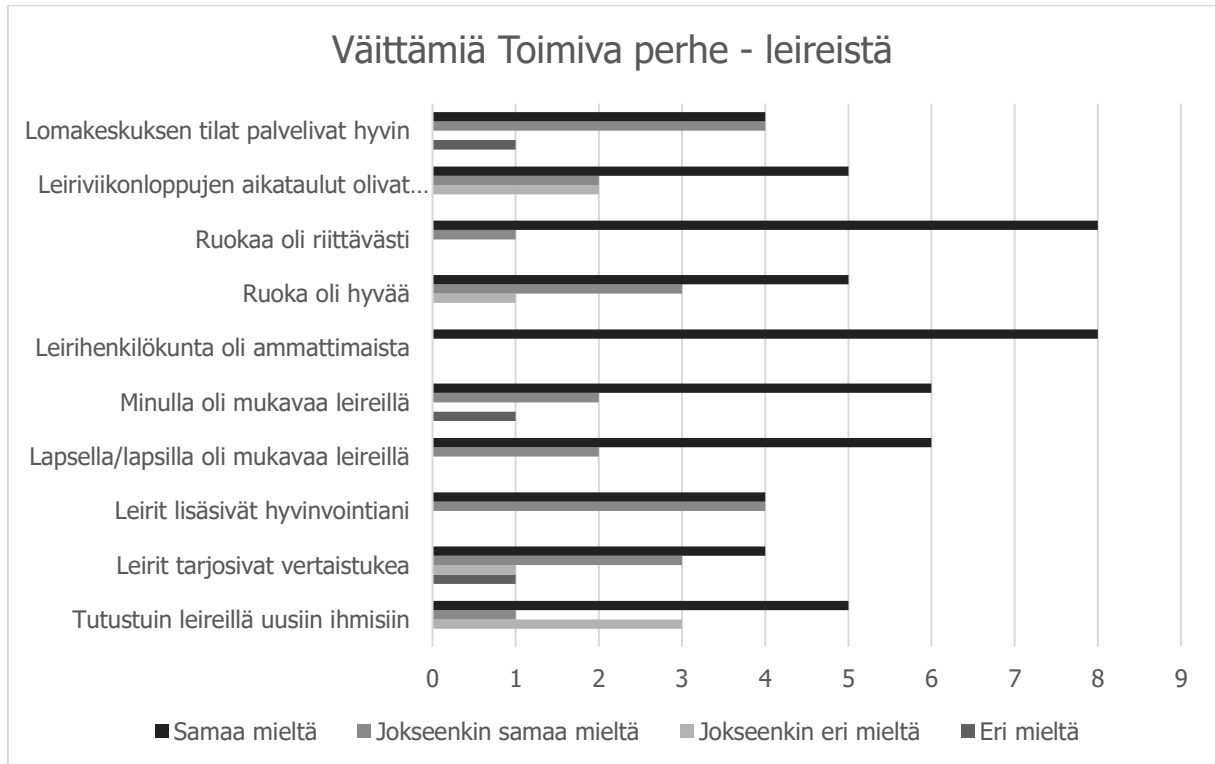
- 1 aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö, määrittelemätön hyperkineettinen häiriö
- 2 monimuotoinen kehityshäiriö, uhmakkuushäiriö, ADHD-piirteitä
- 3 ADD, hahmotushäiriö
- 4 lapsuuden tunnehäiriö, lapsella keskivaikea masennus, muu reaktio vaikeaan stressiin (jumiutuminen jne)
- 5 todentamaton aistilyherkkyys

KYSYMYS 5: VOIT HALUTESSASI TÄSMENTÄÄ VASTAUKSIASI.

Vastaajien määrä: 2

- 1 Kurssin etenemistahti tuntui toisinaan liian hitaalta
- 2 Ehkä hieman vauhdikkaampi eteneminen olisi sopinut itselle, mutta kaikkiaan hyvä.

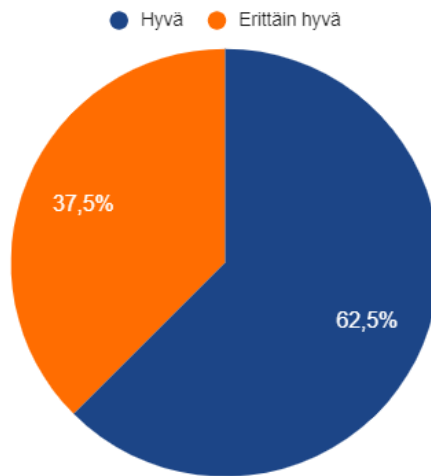

KYSYMYS 7: VOIT HALUTESSASI TÄSMENTÄÄ VASTAUKSIASI. MITÄ MUUTA HYÖTYÄ KOET SAANEESI KURSSISTA JA LEIRIVIIKONLOPUISTA KOKONAISUUDESSAAN.

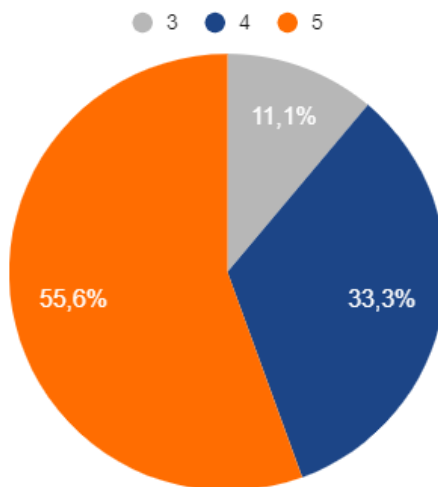
Vastaajien määrä: 4

- 1 lasten iltasatu liian myöhään, ei jaksanut herätä aamulla
- 2 tietoja ja taitoja
- 3 Autismikirjon lapselle ruoka ei kelvannut juuri lainkaan.
- 4 Lastenhoito oli erinomaisesti hoidettu, kiitokset siitä

FIILIS KURSSISTA JA LEIREISTÄ KOKONAISUUDESSAAN

ASTEIKKOLA 1-5 KUINKA TODENNÄKÖISESTI SUOSITTELISIT HANKKEEN TOIMINTAA TUTUILLESII?

KYSYMYS 10: MITEN KEHITTÄISIT KOULUTUSTA/KURSSIA?

Vastaajien määrä: 2

- 1 pienet lapset ja koululaiset jaettaisiin omiin ryhmiin niin ei koululaiset menetä joitain aktiviteetteja
- 2 Koittaisin ryhmittää samanikäisiä lapsia jolloin kurssista vielä enemmän hyötyä / vertaistukea Nepsyille oma kurssi

LEIRIPALAUTE LAPSET

Millaista leirillä oli?	samaa mieltä 😊	melkein samaa mieltä 😐	eri mieltä ☹️
Leirillä oli kivaa			
Muut leiriläiset olivat kivoja			
Sain uusia kavereita			
Ohjaajat olivat kivoja			
Ohjaajat kuuntelivat minua			
Minulla oli turvallinen olo			
Ruoka oli hyvää			

Ympyröi leirin 3 kivointa asiaa

Kaverit   **Ulkoilu**   **Sauna ja uinti**   **Ohjaajat**
Disko   **Pelit**   **Askartelu**   **Lukeminen**
Ruoka   **Leikit**   **Nukkuminen**   **Tunnetaidot**

Muita kivoja asioita leirillä:

Haluan tulla leirille uudestaan

Ympyröi vastauksesi

😊 Kyllä

😐 Ehkä

☹️ En

Terveisiä ja kommentteja:

Toimiva Perhe - leirin 2 lasten palautteet

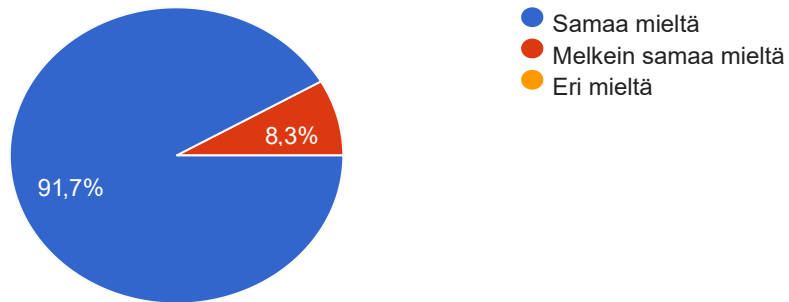
12 vastausta

t

Leirillä oli kivaa

12 vastausta

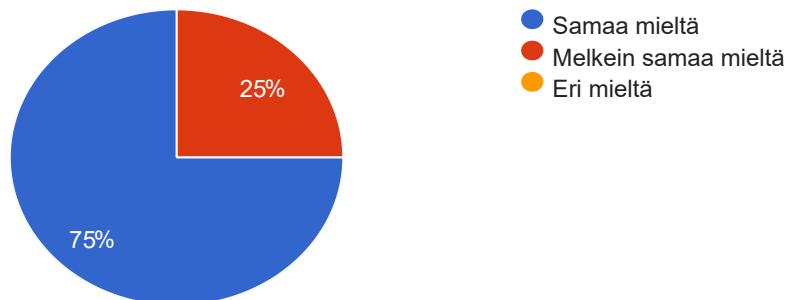
 Kopioi

Muut leiriläiset olivat kivoja

12 vastausta

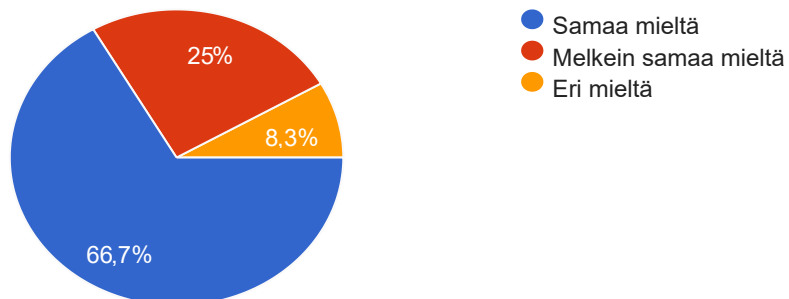
 Kopioi

Sain uusia kavereita

12 vastausta

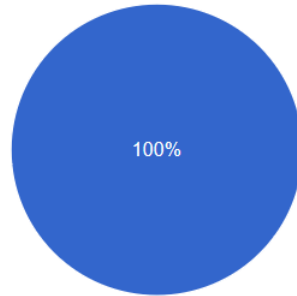
 Kopioi

Ohjaajat olivat kivoja

[Kopioi](#)

12 vastausta

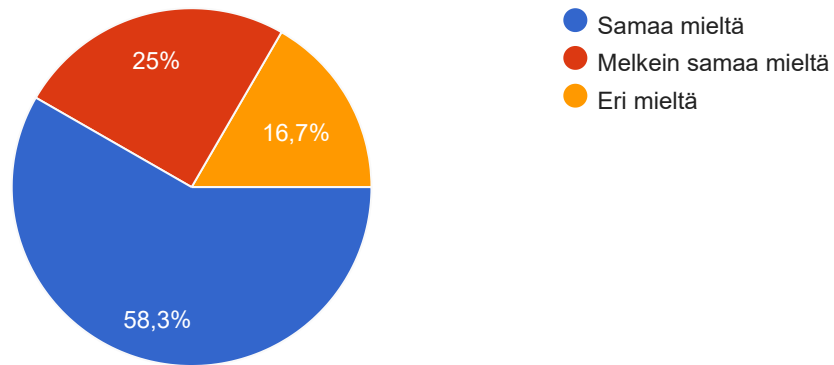
- Samaa mieltä 😊
- Melkein samaa mieltä 😊
- Eri mieltä 😞

Ohjaajat kuuntelivat minua

 Kopioi

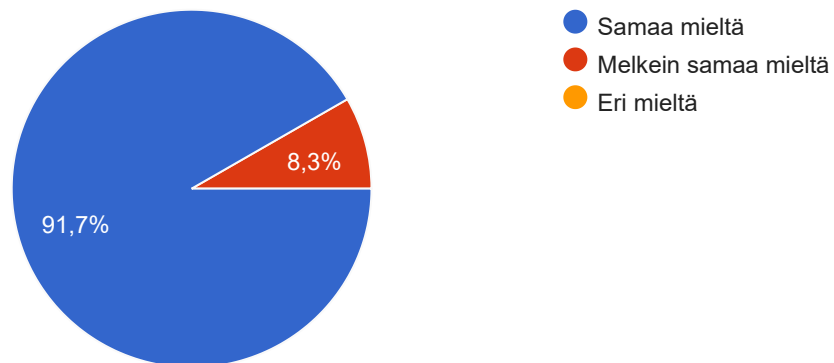
12 vastausta

Minulla oli turvallinen olo

 Kopioi

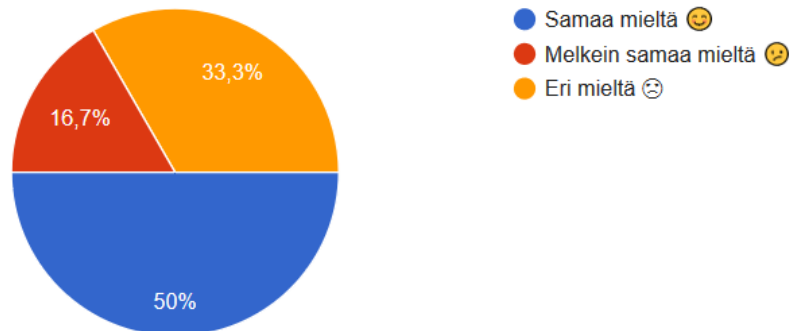
12 vastausta

Ruoka oli hyvää

12 vastausta

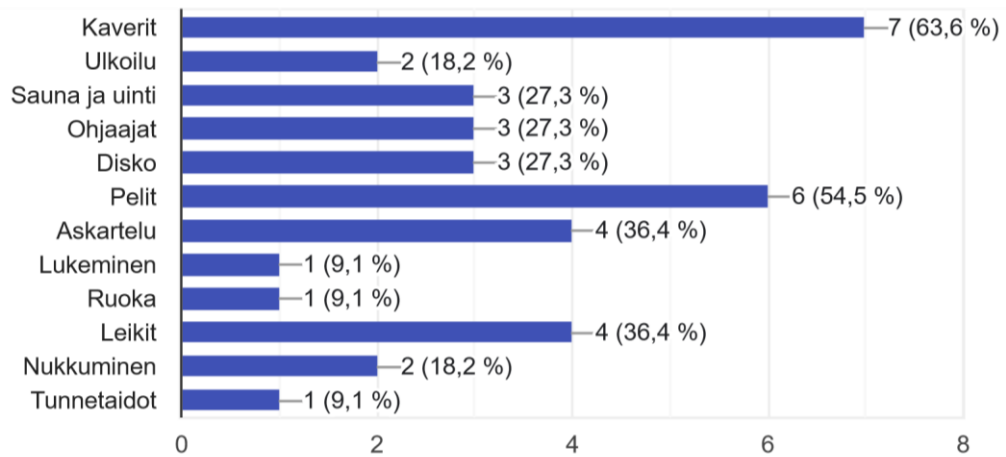
Kopioi

Kolme kivointa asiaa

11 vastausta

Kopioi

Muita kivoja asioita leirillä:

3 vastausta

jalkapallo

kpk

oli kivaa, kun ei ollut niin paljon väkeä tai melua

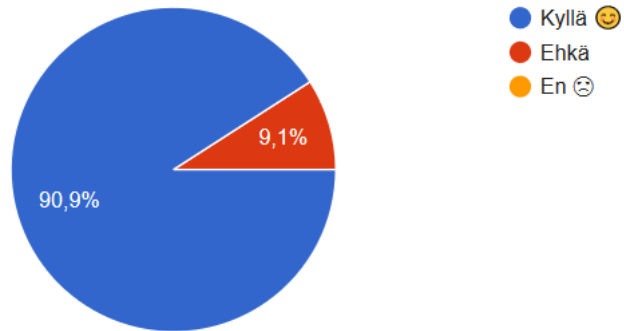
20.11.2022 9:29

Terveisiä! Oike - koulun 2. luokan parhaimmista

Haluan tulla leirille uudestaan

 Kopioi

11 vastausta

Terveiset ja kommentit

1 vastaus

ei

Toimiva perhe -kurssi 1 ohjaajien palautteet

Tämän kyselyn avulla keräämme palautetta Lasten Kesä ry:n Toimiva perhe -toimivampi arki! -hankkeen toiminnasta. Kyselyn avulla kerättyä tietoa hyödynnetään myös yhteisöpedagogin (AMK) opinnäytetyössä.

Kysely täytetään täysin nimettömänä.

Kiitos ajastanne, palaute on toiminnan kehittämisen kannalta erittäin arvokasta! 😊

1. Vastaa seuraavaan väittämään ensimmäisen kurssin leirien näkökulmasta:

Leirit onnistuivat mielestäni hyvin

Merkitse vain yksi soikio.

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

2. Halutessasi voit tarkentaa vastaustasi.
(mikä leireillä onnistui? mikä leireillä oli parasta? yms.)

Mitä kehitettävää leireillä mielestäsi on?

---

4. Miten yhteistyö hankekoordinaattorin kanssa sujui?

---

5. Muuta palautetta tai terveisiä 😊

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.

Google Forms

Liite 6.

toimiva perhe -kurssi 1 ohjaajien palautteet

Toimiva perhe -kurssi 1 ohjaajien palautteet

2 vastausta

Julkaise tiedot

Vastaa seuraavaan väittämään ensimmäisen kurssin leirien näkökulmasta: Kopioi

Leirit onnistuivat mielestäni hyvin

2 vastausta

Väittämä	Samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Eri mieltä
Leirit onnistuivat mielestäni hyvin	100%	0%	0%	0%

Halutessasi voit tarkentaa vastaustasi.
(mikä leireillä onnistui? mikä leireillä oli parasta? yms.)

2 vastausta

Ohjaajaporukka oli lämmin ja tehtäviensä tasalla: kontaktia lapsiin luotiin yksilöllisesti ja yhteisöllisesti.

Lapset saivat todella yksilöllistä ja osaavaa ohjausta. Aktiviteetteja oli paljon sisällä ja ulkona. Ohjaajien ilo välittyi ja tarttui porukkaan! Fiilispallerosta innostui moni leiriläinen :)

Mitä kehitettävää leireillä mielestäsi on?

1 vastaus

Aikataulut, lauantain myöhäisempi ohjattu tuokio (4h) on vähän turhan raskas setti. Vanhempien ohjelmassa voisi olla jokin toiminnallinen osuus. Voisiko osaa teemoista käsitellä esimerkiksi ulkona samalla liikkuen ja keskustellen? Toisella leirillä kiva lisäys oli perheiden yhteinen ohjelmanumero lauantain iltapäivään. Kehitysehdotuksena olisin ehkä kaivannut itse vielä vähän enemmän yleistä infoa leirin sisällöstä ja teemoista sekä osallistujaperheistä etukäteen.

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

12.1.2023 19.43

Toimiva perhe -kurssi 1 ohjaajien palautteet

Miten yhteistyö hankekoordinaattorin kanssa sujui?

2 vastausta

Luontevasti, yhteistyö oli joustavaa ja kuuntelevaa. Aikatauluja ja tunnetiloja saatiin hyvin sovitettua yhteen.

Erinomaisesti! Nyt kun on yksi leirisetti takana niin varmasti on varmempi ja rennompia olo.

Muuta palautetta tai terveisiä 😊

2 vastausta

Oli kivaa! kiitos Emmalle huippuduunista ja tsemppiä opparin tekoon!! :)

KIITOS! <3

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä. [Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Tietosuojakäytäntö](#)

Google Forms

VIIKONLOPUN ALUSTAVA OHJELMA

Perjantai 23.9.2022

18.00 alkaen saapuminen Hauhon Lomakeskukseen, majoittuminen

(18.45 yhteinen viikonlopun aloitus)

19.00 iltapala

(20.00 mahdollisuus saunomiseen, naisten ja miesten vuorot)

20.30 iltaohjelmaa majoitustaloilla

22.00 unirauha majoitustaloilla

Lauantai 24.9.2022

8.00-9.00 aamupala ruokalassa

9.15-11.30 Toimiva perhe -kurssin aloitus & lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Kurssin esittely 20min
- Minäkorteilla esittäytyminen 30min
- Ohjaajien odotuksia 10min
- Käyttäytymisen ikkuna 30min

11.30 lounas porrastetusti

12.30-16.30 Toimiva perhe -kurssi jatkuu, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Muuttuva hyväksymisraja 20min
- Ongelman ”omistaja” 15min
- Toimiva perhe -kurssin arvot, tavoite ja taidot sekä työskentelytapa 15min (s. 20-21)
- Viestintätaidot ja kokoontumisen tavoitteet 10min
- Selittävät minäviestit lyhyesti 10min

Välipalatauko noin klo 14

- Kantaa ottava ja ennakoiva minäviesti 10min
- Ongelmaan tarttuva minäviesti 20min
- Myönteinen minäviesti 30min
- Kiireetön lopetus 10min

16.15 päivällinen

17.00 naisten/tyttöjen sauna

18.15 miesten/poikien sauna

19.30 iltapalaa tarjolla

21.00 iltaohjelmaa majoitustaloilla

22.00 unirauha majoitustaloilla

Sunnuntai 25.9.2022

8.00-9.00 aamupala

9.15 -11.30 Toimiva perhe -kurssi jatkuu, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Kuuntelu ja kuullun tarkistaminen 10min
- Kuunteleminen – korva-silmä-sydän -harjoitus 30min
- Aktiivinen kuuntelu -teoria 5min
- Sanattomien viestien harjoitus 10min

11.30-12.30 Lounas porrastetusti + lähtökahvit

12.30 Toimiva perhe -kurssin viikonloppukoonti ja palaute, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Aktiivisen kuuntelun demonstraatio 5min
- Aktiivisen kuuntelun pariharjoitus 30min
- Palaute ja lopettelut

14.45 lähtö kotiin

VIIKONLOPUN ALUSTAVA OHJELMA

Perjantai 18.11.2022

18.00 alkaen saapuminen Hauhon Lomakeskukseen, majoittuminen

(18.45 yhteinen viikonlopun aloitus)

19.00 iltapala tarjolle

(20.00 mahdollisuus saunomiseen, naisten ja miesten vuorot)

20.30 iltaohjelmaa majoitustaloilla

22.00 unirauha majoitustaloilla

Lauantai 19.11.2022

8.00-9.00 aamupala ruokalassa

9.15-11.30 Toimiva perhe -kurssin jatko & lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Kotikokemukset ja tavoitteet 10min
- Aktiivisen kuuntelemisen pariharjoitus 20min ("kuulumiset")
- Ongelmiin tarttuminen ja sen kompastuskivet 25min
- Ong. tarttuva minäviesti: käyttäytymisen kuvaus 5min
- Ong. tarttuva minäviesti vaikutukset 5min
- Ong. tarttuva minäviesti: tunteet 10min
- Harjoitus minäviestin rakentamisesta 5min

11.30 lounas porrastetusti

12.30 yhteistä ohjelmaa ulkona

13-16.30 Toimiva perhe -kurssi jatkuu, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Kuuntelulle vaihtamisen havainnollistus ja harjoitus 30min
- Ristiriidat kertaus 10min
- Ristiriita ja sen ratkaiseminen 30min

Välipalatauko noin klo 14

- Tarveristiriidat 40min
- Arvoristiriidat 40min
- Päivän päätös

16.15 päivällinen

17.00 naisten/tyttöjen sauna

18.15 miesten/poikien sauna

19.30 iltapalaa tarjolla

21.00 iltaohjelmaa majoitustaloilla

22.00 unirauha majoitustaloilla

Sunnuntai 20.11.2022

8.00-9.00 aamupala

9.15 -11.30 Toimiva perhe -kurssi jatkuu, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- Kertaus 10min
- Lapsella on ongelma 5min
- Lapsen ongelma ei ehkä ole se mistä hän puhuu + pariharjoitus 40min
- Toisen auttaminen ongelmanratkaisussa + harjoitus 40min
  - (Välittäjänä toimiminen 5min)

11.30-12.30 Lounas porrastetusti

12.30 Toimiva perhe -kurssin koonti ja palaute, lapsilla ohjelmaa leiriohjaajien johdolla

- (Välittäjänä toimiminen 5min)
- Välittäjänä toimimisen harjoitus 30min
- Ympäristön muuttaminen 10min
- Oppimisen portaat, kiitokset ja lopetus 50min

14.45 lähtö kotiin